

Kristus ukřižovaný

40 dní s Biblií podle Markových a Pavlových pašijí

Nic než Krista ukřižovaného

Apoštol Pavel korintským věřícím připomíná, že mezi nimi nechtěl znát „*nic než Ježíše Krista, a to Krista ukřižovaného*“ (1 K 2,2). Mohl jistě diskutovat a vyučovat o mnoha důležitých otázkách - což také dělal. Jádrem všech jeho sdělení a napomínání byl však ukřižovaný Mesiáš! Podobně i evangelisté pospíchají ve svých vyprávěních ke Golgotě a k prázdnému hrobu. Přinášejí samozřejmě také zprávy o Ježíšově narození nebo o letech jeho služby, avšak událostem posledního týdne Ježíšovy pozemské pouti věnují celou závěrečnou třetinu svých vyprávění. Kristus ukřižovaný je srdcem novozákonního poselství, ba srdcem *celé* křesťanské Bible (J 5,39; 2 Tm 3,15; 1 Pt 1,10n)! Kristus ukřižovaný je ohniskem dějin spásy. Je ohniskem Božího sebezjevení.

Kristus ukřižovaný stojí v centru. O něj jde v našich nedělních bohoslužbách: V jeho jménu se zdravíme, v jeho jménu se modlíme, o něm zpíváme a kážeme, na jeho památku lámeme chléb a sdílíme kalich. Kristus je mottem našich všedních dní, obsahem svědectví, důvodem naší služby. Ukřižovaný byl a zůstává klíčovým motivem (nejen) evropského umění: stačí si vzpomenout na Grünewaldův Isenheimský oltář či Rembrandtovo Snášení z kříže, anebo na Gauguinova Žlutého Krista. A vzpomeňme hudbu J. S. Bacha, A. Dvořáka či takových U2. Kristus byl po staletí, od Augustina po Nietzscheho nebo dnes populárního Žižeka, klíčovým tématem filosofického myšlení. Tím spíše byl a je srdcem myšlení teologického.

Avšak nejen to! Kristus ukřižovaný je dodnes pro miliony lidí Bohem a Pánem, spasitelem a přítelem; učitelem a vzorem života, a leckdy i vzorem a důvodem smrti. Právě i v našich dnech jsou křesťané v Orientu – a nejen tam - zabíjeni i křižováni jako Ježíš...

Kristus ukřižovaný ve svědectví tradice

O „*Kristu, a to Kristu ukřižovaném*“ stojí za to přemýšlet, stavět ho vědomě do centra víry, postojů a činů, podřizovat se mu a milovat ho. Tak jak o to s Boží pomocí usilovali naši předkové. Kristův kříž - jeho vnitřní obsah a dopad, jeho důvody i účinky - je po staletí jádrem a korunou teologie, jejím hlavním tématem *a tajemstvím*. Kříž je ovšem i *kritikou* teologie: „Kříž nelze milovat,“ píše jeden z jeho nedávných vykladačů (J. Moltmann). Různí svědkové víry proto vyjadřovali - a žili - tajemství kříže různě. Někteří zdůrazňovali Ježíšovo poslušné utrpení, jiní jeho mocné vítězství; jedni stavěli do popředí Boží vášnivou lásku, druzí spravedlivý Boží hněv. Každý podle svého uchopení Písma, podle svého lidského naturelu či vzdělání, v kategoriích své tradice a doby, ale i své době k poučení. A jistě i k poučení *nám dnes!* Je proto užitečné naslouchat otcům a matkám víry, stejně jako našim současníkům.

V období *rané církve* převládalo zřejmě tzv. rekapitulační pojetí Ježíšovy zástupné oběti: V Kristu Bůh přijal naše padlé lidství za své - s bolestmi narození i se životní všedností, s nejistotou pokušení a slabosti, dokonce se soudem smrti. To proto, aby svým svatým životem a poslušností, jdoucí až na kříž, přijaté lidství očistil a obnovil pro věčné společenství s Bohem. Starověcí křesťané rádi představovali Krista také jako válečníka, vítěze nad d'áblem, smrtí a hříchem; anebo jako výkupné, jímž Bůh vyplatil svůj lid z d'áblova otroctví.

Středověk vykresluje Kristovo dílo spíše politickým, ekonomickým jazykem: Boží spravedlnost vyžaduje, aby hřích byl po právu potrestán. Kdo z lidí však může splatit pokutu uraženému božskému majestátu! Proto Bůh sám v Ježíši - v Bohu, který se stal člověkem - učinil své spravedlnosti zadost. Kristus obnovil Boží čest i naši čistotu. Scholastikové také opěvovali Boží lásku k hříšníkovi, lásku vášnivou, ba nespravedlivou: až do tmy smrti se za námi vydal, aby nám dokázal, jak moc nás miluje; aby nás svým příkladem vtáhl do svého světla.

Také *reformátoři* 16. století mluví o naší nesplacitelné vině a o Kristových zásluhách, jež se nám připočítávají ke spáse. Ježíš si s hříšníkem vyměnil místo, a to z pouhé milosti, čemuž můžeme jedině věřit. Skrze víru ve slovo Písma - zdůraznili reformátoři nově - jsme s Kristem jedno! V Kristu jsme před Bohem svatí - díky Boží ospravedlňující spravedlnosti, jež přijímá na milost bezbožného a jež se nám zvěstuje evangeliu o Kristu. Tak se smíme v jistotě spásy vydat na cestu všední služby, vstříc vítězství ve vzkříšení z mrtvých.

Barokní zbožnost katolické reformy a protestantského pietismu pak zdůrazňuje niternou zkušenost Ukřižovaného. Křesťan se ve svém srdci stává Kristovým přítelem, průvodcem, ba spoluúčastníkem jeho utrpení i vítězství.

Liberální teologové *moderního věku* zdůrazňují Ježíšův život lásky a jeho obětavou smrt, dokonalé lidství, jež je nám pobídkou k osobní proměně. *V naší době* pak někteří teologové v Kristově kříži nově objevují Hospodinovo zjevení - zjevení Boha právě jakožto Otce a Syna a Ducha svatého: v kříži Bůh projevuje, kým skutečně je, kým pro nás chce být, a vtahuje nás do společenství své lásky! Kristův kříž obnovil lid Izraele, v kříži došlo k prolomení bariér zákona, zjevilo se v něm Boží panství nade všemi národy...

Kristus ukřižovaný v Novém zákoně

Proč tolik *různých* svědectví? (Jakože jmenované tradiční výklady představují jen výběr!) Jak bylo řečeno, různost výkladů je nutno připsat na vrub různorodosti vykladačů. „*Naše poznání je částečné*“, píše apoštol; a připomíná, jak rozdílne nás Bůh stvořil a jak rozdílne obdaroval (1 K 12-13). Pluralita výkladů ovšem odráží i pluralitu biblického svědectví! Pavel neznal sice „*nic než Krista ukřižovaného*“, a přece - či právě proto - o něm mluvil tolika způsoby, v tolika souvislostech. Také jednotliví evangelisté vypráví o kříži z různých perspektiv. A vzpomeňme na Petra, Judu, Jakuba, další novozákonní autory. A mějme na paměti *starozákonní* žalmy, metafory proroků, chrámové obřady, ale i myšlenkový svět antického židovstva, z jehož živné půdy Nový zákon vyrůstá. Není divu, že hloubku Kristovy smrti *nelze* postihnout jen jedním způsobem! A že každé „*zaokrouhlení*“, „*zprůhlednění*“ či vřazení do jediného „*algoritmu*“ zplošťuje biblický mnohohlas, zatemňuje jeho jas a musí se časem rozbít o neskladné hrany kříže. Pozornému písmákovi a Kristovu učedníkovi - pokud navíc naslouchá hlasu svých otců a bratří - se v Bibli jistě i dnes odhalí nové fasety Ježíšovy oběti (srov. Mt 13,52).

Materiál pro rok 2016

K pestrému čtení Kristova kříže, k hlubšímu promýšlení a promyšlenějšímu následování Krista ukřižovaného chce napomoci tento materiál. Nenabízí tentokrát podklady ke čtení jedné biblické knihy, chce dát spíše zazářit *několika* novozákonním textům, kamínkům biblické mozaiky a částkám apoštolských kázání. Spojujícím tématem je Ježíšova smířčí oběť; vybrané oddíly ji ovšem vysvětlují různými způsoby, z různých stran, v různých souvislostech.

Pro biblické studium v týdnu jsme vybrali šest křížových textů z pavlovských epištol, takříkajíc **Pavlovy pašije**. Vodítkem k výběru přitom byl prostý výskyt slova „kříž“ či tvarů slovesa „křižovat“: V prvním z oddílů uvidíme kříž jako kritiku lidského poznání (1 K 1); ve druhém jako základ ospravedlnění z víry (Ga 2); ve třetím textu je kříž představen jako osvobození z moci hříchu (Ř 6); další oddíly nás pak nasměrují k Ježíšově panství (Fp 2) a k našemu nebeskému občanství (Fp 3); poslední, předvelikonoční oddíl tematizuje odpuštění hříchů (Ko 1).

Pro nedělní kázání navrhujeme sérii sedmi epizod z **Markových pašijí** (Mk 14-16): pomazání v Betanii; poslední večeři; Petrovo vychloubání; Ježíšův zápas v Getsemane; výslech před veleradou; samotné ukřižování; nakonec prázdný hrob. Výkladové poznámky a homiletická doporučení nemohou nahradit vlastní přípravnou práci s textem; nechtějí být ničím víc než právě poznámkami a podněty, poukazy k textovým detailům a souvislostem. Stejně tak otázky k biblickému studiu chtějí být inspirací ke společným rozhovorům nad textem.

K doprovodnému čtení na každý den nabízíme **První knihu žalmů** (Ž 1-41), a to s myšlenkou, že modlitba je první odpovědí na Boží lásku, ale i na temnotu lidského údělu a „temnotu Boží“. Modlitba je stejně tak prvopočátkem obnovených myšlenek a činů. Právě i modlitby pronásledovaného a trpícího Božího služebníka z první knihy biblického žaltáře nás jistě pobídnou k přimluvám za lidi aktuálně postižené pronásledováním a utrpením, zejména lidi zmítané politickou a sociální situací na Blízkém Východě i jinde, určitě i mezi námi.

Výběr z literatury

Bornkamm G.: Apoštol Pavel, Kalich 1998.

Carson D. A., Moo D. J.: Úvod do Nového zákona, Návrat domů 2008.

Donahue J. R., Harrington D. J.: Evangelium podle Marka, Sacra Pagina, Karmelitánské nakladatelství 2005.

Heckel U., Pokorný P.: Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie, Vyšehrad 2013.

Limbeck M.: Evangelium podle Marka, Malý Stuttgartský komentář: Nový zákon 2, Karmelitánské nakladatelství 1997.

Lochman J. M.: Krédo. Základy ekumenické dogmatiky, Kalich 2013.

Keller Th.: Králův kříž. Život Ježíše a příběh světa, Biblion 2012.

Hanyš M.: Apoštol filosofů. Studie k Pavlově politické teologii a její recepci v soudobé filosofii, Togga 2014.

Ratzinger J. – Benedikt XVI.: Ježíš Nazaretský 2. díl: Od vjezdu do Jeruzaléma do zmrtvýchvstání, Barrister 2011.

Stott J. R. W.: Kristův kříž, Porta libri 2003.

Souček J. B.: Utrpení Páně podle evangelií, Kalich 1951.

40 DNÍ S BIBLÍ 2016: KRISTUS UKŘIŽOVANÝ

Datum	SZ	Téma
17. 2.	Ž 1-2	Bláznovství kříže 1K 1,10-31
18. 2.	Ž 3	
19. 2.	Ž 4	
20. 2.	Ž 5	
21. 2.	Ž 6	
21. 2.		Ježíš pomazaný: Mk 14,3-9
22. 2.	Ž 7	Ospravedlnění v Kristu Ga 2,11-21
23. 2.	Ž 8	
24. 2.	Ž 9	
25. 2.	Ž 10	
26. 2.	Ž 11	
27. 2.	Ž 12	
28. 2.	Ž 13	Ježíš hostitel: Mk 14,22-26
29. 2.	Ž 14	Živi Bohu v Kristu Ježíši Ř 6,1-14
1. 3.	Ž 15	
2. 3.	Ž 16	
3. 3.	Ž 17	
4. 3.	Ž 18	
5. 3.	Ž 19	
6. 3.	Ž 20	Ježíš zrazený: Mk 14,26-31
7. 3.	Ž 21	Ježíš je Pán Fp 2,1-11
8. 3.	Ž 22	
9. 3.	Ž 23	
10. 3.	Ž 24	
11. 3.	Ž 25	
12. 3.	Ž 26	
13. 3.	Ž 27	Ježíš zápasící: Mk 14,32-42
14. 3.	Ž 28	Získat Krista Fp 3,2-21
15. 3.	Ž 29	
16. 3.	Ž 30	
17. 3.	Ž 31	
18. 3.	Ž 32	
19. 3.	Ž 33	
20. 3.	Ž 34	Ježíš souzený: Mk 14,53-65
21. 3.	Ž 35	Všechno v něm spočívá Ko 1,15-23
22. 3.	Ž 36	
23. 3.	Ž 37	
24. 3.	Ž 38	
25. 3.	Ž 39	Ježíš opuštěný: Mk 15,22-41
26. 3.	Ž 40	
27. 3.	Ž 41	Vzkříšený Kristus: Mk 16,1-8

Pašije podle Marka

V antickém úzu je „evangelium“ radostnou zprávou o narození či intronizaci vládce. Novozákonní evangelia jsou – v polemickém přeznačení – radostnými zprávami o králi židovském a *ukřižovaném*, o jeho intronizaci a vládě (Mk 1,1; 16,15-20; Mt 1,1.23; 28,18; L 2,10n; J 1,14n). Evangelia tedy nechtějí být jen Ježíšovými životopisy či sbírkami jeho výroků, nýbrž jsou spíše *pašijemi*: zvěstí o spásné oběti Krista krále. Celou poslední třetinu vyprávění proto věnují událostem velikonočního týdne; vše, co předchází, směřuje ke kříži a s křížem vnitřně souvisí.

Evangelium podle Marka je z novozákonní čtveřice pravděpodobně nejstarší. Za autora považuje tradice Jana Marka, průvodce apoštolů (srov. Sk 12,12.25; Ko 4,10; 2Tm 4,11; Fm 24; 1Pt 5,13). Místem vzniku tohoto díla je snad Řím a příjemcem zdejší křesťanská obec. Většina badatelů má za to, že Mk vzniklo v 70. letech 1. století v návaznosti na katastrofu židovské války a zničení jeruzalémského chrámu (srov. Mk 13); podle některých je však starší.

Vyprávění Mk se po krátkém úvodu (1,1-13) přesouvá do Galileje (1,14 – 9,50) a pak do Judska (10,1-52) a Jeruzaléma (11,1 – 16,20), aby tu naznačilo opětovný návrat do Galileje (14,28; 16,7). Jistý klíč k zápletce Mk se nabízí v motivu tzv. „mesiášského tajemství“: vyprávění o Ježíšových zázracích je obestřeno hádankou Ježíšovy totožnosti (1,1 – 8,26). Její řešení je poodhalováno v kruhu učedníků (8,27 – 9,38) a následně zjeveno světu – ovšem zase v tajemném paradoxu kříže (8,31 – 16,8). Petrovo vyznání: „Ty jsi Kristus“ představuje zlom ve vyprávění (8,27nn): V první půli Mk převládají zprávy o Kristových zázracích, indiciích Petrova vyznání; ve druhé půli se do centra zájmu dostává Kristova služba, utrpení a oběť (10,45). Učedníci mají ukřižovaného Krista následovat (8,27-33; 8,34nn aj.).

„*Mesiášské tajemství*“ – tato odkládaná, zastíraná odpověď na otázku, kdo je Ježíš, resp. co znamená jeho mesiášství (srov. 1,1) – je jedním z typických znaků, ba zvěstovatelských metod Mk. Ježíšovu skrytou identitu odhalují zprvu démonizovaní a jinak vyloučení, on však jim zakazuje jeho inkognito vyzradit (1,24n.34.42nn; 3,11n; 5,43; 7,36). Také učedníci mají mlčet (8,30; 9,9), navíc mu správně nerozumí (4,10-13.40; 6,52; 8,17n.27-33; 9,32; 10,14). Teprve v závěru evangelia je odhaleno, že Ježíš je „*Kristus a Syn Boží*“, resp. co jeho mesiášství a synovství znamená, a to zase – viděno tehdejšíma židovskými očima – lidem na okraji, ženám a římskému důstojníkovi (15,39; 15,40n.47; 16,1nn): *Ježíš je Mesiáš jakožto ukřižovaný!* Je zřejmé, že toto rozuzlení odporovalo představám učedníků, ti nejspíše vyhlíželi vítězího krále (8,29-33.34nn; 15,16-20.29nn). Mezi Židy však existovaly různé mesiášské teologie: ani pojetí zástupně trpícího „bohočlověka“ nebylo neznámé (srov. Iz 53; Da 7). Podobně to platí o všech „kristologických titulech“: mají biblické kořeny, ale pak i různé dobové obsahy.¹

Dalším typickým znakem Mk je jeho *akční charakter*. Vyprávění, zvl. v první, galilejské části, má spád, epizody následují v rychlém sledu, Ježíš přechází z místa na místo, někdy doslova prchá (1,35-39.45 atp.). Teprve v druhé půli se rytmus zpomalí. Poslední třetina Mk pak v několika detailních záběrech

¹ Titul **Kristus** pochází ze starozákonního Mesiáš – Pomazaný, označujícího krále, typicky Saula či Davida (1 S 2,10; Ž 2,2; Iz 45,1 aj.), ale i kněze a proroky. Mesiáš označuje *Bohem zmocněné* autority. U Mk Ježíš o sobě coby Mesiáši mluví jen jednou (9,41), dvakrát titulu přitaká (8,29; 14,61n), jindy ho ale ironizuje (12,35; 13,21). „*Syn Davidův*“ (10,47; 12,35) nebo „*židovský král*“ (15,2.26.32) patří do stejného okruhu.

Synem Božím je ve Starém zákoně jednak lid Izraele (Ex 4,22), jednak král – Šalamoun, David (2 S 7,14; Ž 2,7 aj.). V Mk takto Ježíše označuje sám Otec, ale i démoni, v otázce pak velekněz a ve vyznání římský kat (1,11; 3,11; 5,7; 9,7; 14,61; 15,39), nepřímě se tak označuje i sám Ježíš (8,38; 13,32). „*Syn Boží*“ prožívá zvláštní blízkost, ba příbuznost s Bohem, má Boží autoritu, dělá věci, které dělá Bůh.

Nejčastěji se Ježíš označuje za **Syna člověka**. Toto sousloví může v aramejském úzu označovat prostě člověka (3,28), v Novém zákoně však odkazuje spíše k nebeské bytosti z Danielova vidění (Da 7,13n; Mk 8,38; 13,26; 14,62), přičemž ani její totožnost není jasná: Jde o lid Izraele, nebo – jak věřili někteří Ježíšovi současníci – o „mladého Boha“ vedle Boha „*Věkovitého*“ (Da 7,13n.27), představa ne nepodobná pozdější trojiční církevní nauce? V Mk je titul „*Syn člověka*“ spojen buď s autoritou Boží (2,20.28; 8,38; 13,26; 14,62), anebo naopak se službou a smrtí (8,31; 9,9.12; 10,33.45; 14,21.41), resp. obě konotace spojuje právě *vjedno!*

zachycuje události jednoho jediného týdne (Mk 11-16), a u dne ukřižování setrvá celé dvě dlouhé kapitoly (14,12 – 15,47). Prázdnému hrobu Mk naopak věnuje pouze několik vět (16,1-8).

Jak řečeno, v Mk, stejně jako v ostatních evangeliích, vše cílí ke kříži: Kapitoly Mk 1-13 ovšem nejsou jen „dlouhým úvodem“ k pašijím, nýbrž jednak stírají důvody pro ukřižování (2,7.16.23; 3,1-6 aj.), jednak – v zázracích, podobenstvích, v přátelských stolováních i ve střetech s protivníky – nastiňují a vykládají význam kříže: Půjde v něm o očistění a integraci lidí vyloučených zákonem, o vítězství nad démony, o odpuštění hříchů, o obnovu stvoření, o společenství hříšníků s Bohem (1,15.25n.29-34.41; 2,5.11n.14-17 aj.).

Co je specifické právě pro *Markovy pašije*? Jsou sice kratší než u Mt či L, dalších synoptiků (evangelií s podobnou perspektivou a stavbou), relativně však zabírají nejvíc prostoru (v Mk: 3 kapitoly z 16; v Mt: 3 kapitoly z 28; v L: 3 kapitoly ze 24). Dojem, že Mk jde hlavně o kříž, je posílen i zmíněným akčním vypravěčským spádem. Mnohé známé pašijní detaily u Mk nenajdeme (Jidášovu sebevraždu, varování Pilátovy ženy, výslech u krále Heroda, zločincovo obrácení, zemětřesení při Ježíšově smrti i vzkříšení). Oproti ostatním evangeliím připojí Mk jen záhadnou epizodu s nahým mladíkem a tvrzení, že ženy od hrobu utekly a nic neřekly (14,51n; 16,8). V ostatních detailech a důrazech se však evangelia shodují: Vše se odehrává o svátcích pesachu, jejichž hodou dává Ježíš nový význam; Jidáš vychází vstříc vražedným plánům velerady; Ježíš zápasí o poslušnost a nepochopen, opuštěn přáteli se vzdává nepřátelům; je vyslýchán veleradou a Pilátem, a třebaže Pilát vyhlásí Ježíšovu nevinu, odsuzuje Ježíše k prokleté smrti otroků a rebelů. Mk snad nápadněji než ostatní evangelia zdůrazňuje Ježíšovo ponížení a *opuštěnost*: V L Ježíše na kříž doprovází plačící zástupy, s vírou se k němu obrátí jeden ze zločinců a Ježíš sám umírá, svěřující se Otci (23,27.39-43.46.48). V J se Ježíš ještě z kříže stará o matku a ve smrti, u vědomí dokonání díla, zjevuje věřícím svou slávu (19,25-27.30.33-37). V Mk – a Mt – Ježíš naopak umírá o samotě, vysmíván zástupy i oběma ukřižovanými zločinci, opuštěn Bohem a s bezslovným výkřikem na rtech (15,29-32.34.37). Nenadálý, podivně nedořečený závěr evangelia v Mk 16 (16,1-8) jen posiluje dojem hrůzy a záhadnosti *Mesiášova kříže*.

Charakteristiky Markových pašijí doplníme o jejich důraz na *Písmo*. Mk a Markův Ježíš ze Starého zákona přímo cituje, ať už citaci ohlásí (14,27: Za 13,7 | 15,28: Iz 53,12), anebo ponechá na znalých čtenářích, aby citát identifikovali sami (14,62: Da 7,13 a Ž 110,1 | 15,34: Ž 22,2). Častěji však Mk na starozákonní místa jen naráží a vplétá jejich formulace do svého vlastního vyprávění: Nejvíce ke slovu přichází Ž 22 a 69 a Iz 53.² Tato starozákonní místa jsou formulačním, představovým slovníkem, vypravěčskou mřížkou, výkladovým rámcem pašijí. A nesmíme zapomenout na rámec dobový a teologický: na paschátní hod a chrámový ritus (14,1.12n; 15,38; 14,58; 15,29). Všechno – na první pohled tragická prohra, selhání přátel, lstivá, populistická hra mocipánů (14,1n.10n.55; 15,10.15) – se odehrálo proto, „aby se naplnila Písma“ (14,49). A to znamená, že Ježíšova smrt byla naplněním Božích plánů naznačených v Písmech Izraele (1 Pt 1,11); že v Ježíšově smrti došla starozákonní Písma svého cíle (2 Tm 3,15); a že starozákonní Písma podávají plný výklad Ježíšovy smrti (1 K 15,3n).

Podle nejstarších řeckých rukopisů a svědectví některých starocírkevních autorit končí Mk v 16,8: „Ženy vyšly a utíkaly od hrobu, protože na ně padla hrůza a úžas. A nikomu nic neřekly, neboť se bály.“ Většina jiných rukopisů doplňuje zhruba text obyčejně uváděný v našich Bibliích (16,9-20), ale jsou doloženy i jiné závěry Mk čerpající nejspíše z ostatních evangelií a Sk. Většina badatelů, včetně některých konzervativních, ale má za to, že Mk původně končilo přece jen podivným 8. veršem: Jako by „mesiášské tajemství“ zůstávalo klíčovým datem i po vzkříšení! Jako by i vzkříšený Ježíš zůstával

² Mk 14,7: Dt 15,11 | Mk 14,18: Ž 41,10 | Mk 14,24: Ex 24,8; Za 9,11; Jr 31,31nn; Iz 53,11 | Mk 14,34: Ž 42,6.12; 43,5; Jon 4,9 | Mk 14,38: Ž 51,14 | Mk 14,52: Am 2,16 | Mk 14,61: Iz 53,7 | Mk 14,64: Lv 24,16 | Mk 15,23: Ž 69,22 | Mk 16,24: Ž 22,19 | Mk 16,29: Ž 22,8; 109,25 | Mk 15,33: Am 8,9 | Mk 15,36: Ž 69,22 | Mk 16,42n: Dt 21,22n.

inkognito a skryt v paradoxu kříže, totiž přístupný pouze následovníkům, kteří na sebe také berou svůj kříž, a jen tak - překvapivě a jako on - získávají život (8,27-35). Úžas a bázeň žen je navíc jedinečně vhodnou reakcí na zázraky (2,12; 4,41; 5,15.33.42; 6,50n), natož na vzkříšení, v němž se s konečnou platností vyslovuje tajemství ukřižování Syna člověka (9,32; 10,32). A snad Mk sledovalo mlčenlivým závěrem i pastorační či misijní záměr: Jestliže ženy „nikomu nic neřekly“, jak se svět dozví o vzkříšení ukřižovaného? Když ony o Pánu Ježíši mlčely, vydáš o něm svědectví ty, milý čtenáři?

Pašije podle Pavla

Apoštol Pavel o Kristově „kříži“ či „ukřižování“ píše výslovně v šesti ze svých epištol, a to ve zhruba desíti oddílech,³ a na mnoha dalších místech mluví o Kristově smrti a vzkříšení. Pavel sice nevypráví ani nezmiňuje – až na vzácné výjimky (Ř 1,3; 1 K 2,8; 11,23nn; 15,1nn; 1 Tm 6,13) – Ježíšův příběh, jak ho známe z evangelií. Kristův kříž a zmrtvýchvstání mu však jsou nejen zásadním tématem mezi ostatními tématy, nýbrž jádrem jeho evangelia, předpokladem i vyústěním jeho zvěsti, rámcem i vzorem jeho služby, jakož i služby a života všech Ježíšových učedníků. „Kristus ukřižovaný“ je pro Pavla potvrzením odvážné spásné věrnosti Hospodinovy vůči Izraeli i národům (Ř 4,1nn; 15,8n aj.). Je osobním vyjádřením Boží lásky k hříšníkovi (Ř 5,8 aj.). Je soudem nad světem, ale i smířením světa (2 K 5,18-21; Ef 2,10nn aj.). Pavel o Kristu píše, když pro učedníky z národů hledá plnoprávné místo v Božím lidu vedle věřících Židů (Ř 9-11 aj.); když se vyrovnává s nejednotnou uvnitř církve (1 K 1-4); když vysvětluje svou misii k národům (Ř 15 aj.); když bratry nabádá ke vzájemnému respektu (Ga 5-6 aj.); když svědčí o svých útrapách (Fp 3 aj.); když opěvuje dar Božího Ducha (Ef 1 aj.); když řeší spory o jídelníček (Ř 14 aj.); když radí, jak mají žít manželé, otroci a páni (Ef 4-5 aj.); když vysvětluje, jak se má věřící stavět k pohanským božstvům (1 K 8-10 aj.) atd. Tam všude je Pavlovi odpovědí Ježíš! Tolik nejrůznějších dopadů má Mesiášovo ukřižování a vzkříšení!

Jak řečeno, teologie už tradičně vykládá smysl Ježíšovy oběti s různými důrazy. Také obsah Pavlovy korespondence bývá v tradici a v teologii pojímán různě. Asi nejběžnějšími či nejaktuálnějšími alternativami jsou tradiční reformační (zvl. luterské) četba a tzv. „nová perspektiva“. Reformátoři si u Pavla všimli protikladu zákona a evangelia, resp. soudu a milosti či skutků a víry (Ga 2,16; 3,2; 5,4; Ř 3,23n.28), a učinili z něj jádro své četby Písem. „Ale poněvadž tomu je nutno věřit,“ píše Luther ve Šmalkadských článcích o Kristově oběti, „a nelze toho nabýt či dosáhnout jakýmkoli skutkem, zákonem nebo zásluhami, je zřejmé a nepochybné, že nás ospravedlňuje sama tato víra. Od tohoto článku nemůžeme ani v nejmenším ustoupit.“ Reformátoři pod pavlovskými „skutky zákona“ chápali „dobré skutky“, skutkaření; za výrazem „spravedlnost zákona“ viděli „zákonickou“ či „farizejskou“ morálku, snahu zalíbit se Bohu, učinit Božím nárokům zadost svými silami a získat podíl na spáse náboženskými praktikami, duchovním prožitkem či občanskou slušností.

Reformátoři tak zajisté trefně diagnostikovali pokřivenosti středověké i novověké nauky a praxe. Někteří současní badatelé, křesťanští i židovští, však namítají, že záslužnictví nebylo problémem židovstva apoštolské doby. Spása z milosti Boží a vděčná poslušnost spaseného člověka, jak o nich v Pavlových intencích mluví reformátoři, jsou přece už starozákonním refrémem (Ex 34,6n; Ab 2,4b; Ž 32 aj.) – jak o Starém zákonu ostatně učili i reformátoři -, a zásadně náleží k židovské zbožnosti přelomu letopočtu i pozdějšího rabínského judaismu. Teologové této tzv. „nové perspektivy“, tzn. nového náhledu na apoštola Pavla,⁴ spatřují ve „skutcích zákona“ předně obřizku, stravovací předpisy a sváteční kalendář (Ga 5,2-4; Ř 4,1n.9-12 aj.), znaky, jimiž se Židé viditelně odlišovali a oddělovali

³ Všechny výskyty pojmů „kříž“ a tvarů slovesa „ukřižovat“ u Pavla: Ř 6,6 | 1K 1,13.17.18.23; 2,2.8 | 2K 13,4 | Ga 2,20; 3,1; 5,11.24; 6,12.14 | Ef 2,16 | Fp 2,8; 3,18 | Ko 1,20; 2,14.

⁴ Dunn J. D. G.: The New Perspective on Paul, in: The New Perspective on Paul, Eerdmans Publishing 2008, s. 99-120.

od národů a identifikovali se jakožto příslušníci Abrahamovy smlouvy. „*Spravedlnost (ze) zákona*“ tak není skutkařením, nýbrž spíše přesvědčením některých Židů, že k Boží smlouvě náleží jednoduše na základě svého původu, resp. vlastnictví zákona (Ř 2,17-29 aj.). V „nové perspektivě“ Pavel nepolemizuje se (středověkým) náboženským provozem, nýbrž staví se proti exkluzivitě, výlučnosti (některých) židovských (či spíše *křesťansko-židovských*) kruhů. A staví proti ní své evangelium, že na Boží milosti má člověk od nepaměti podíl zásadně *důvěrou* v Boha, nyní vírou v ukřižovaného Mesiáše Božího, a ne díky *národnostnímu* původu (Ř 1,16n; 3,28-31; 9,6nn; 1 K 7,19 aj.).

Albert Schweitzer svého času identifikoval tři základní Pavlovy výklady kříže:⁵ mysticko-svátostný s ústředním pojmem „*v Kristu*“; právní výklad, který řeší vztah kristovců k Mojžíšovu zákonu a je shrnut v pojmu „*ospravedlnění z víry*“; a nakonec výklad apokalyptický, podle kterého kříž znamená vítězství nad mocnostmi.

Podle biblisty N. T. Wrighta musíme Pavlovo evangelium o Kristu nahlédnout hned z několika úhlů, např. takto:⁶

- Evangelium je příběhem stvoření: v Kristu umírá staré, zkaženosti a hříchu propadlé stvoření, a povstává stvoření nové, budoucí (Ř 8,17nn; 2 K 5,17).
- V Kristu kulminuje příběh židovského lidu: Izrael Pavlovy doby stojí kvůli hříchu pod kletbou zákona, tzn., že navzdory existenci chrámu se vlastně stále ještě nachází v babylonském exilu (Dt 28; srov. Ezd 9,7; Neh 9,36n), ale Ježíš coby reprezentant Izraele tuto kletbu láme, obnovuje abrahamovskou smlouvu, ba zahrnuje do ní i národy (Ř 4,1nn; Ga 3,1nn).
- Evangelium je příběhem Božího zákona, který v Kristu naplňuje a tím i ztrácí svou negativní úlohu (Ř 5,7-8).
- Evangelium se týká celého lidstva, věřících ze všech národů, jež Bůh nyní prohlašuje občany svého lidu – tzn. „*ospravedlňuje*“ je – na základě Kristovy věrnosti (Ř 3,21nn; Ga 2,15nn).
- Také sám Pavel patří do evangelia: Kristův kříž je i apoštolovým křížem (Fp 3,3-21; 2 K 4,7nn).
- A nakonec, evangelium o Kristu Pánu je výzvou mocnostem světa, konkrétně římskému císaři (Ř 1,1-4; Ko 2,6nn).

Káže-li tedy Pavel „*nic než Krista, a to Krista ukřižovaného*“, nepřináší jen doktrínu, duchovní princip či zákonitost. Nýbrž právě tento „*člověk Kristus Ježíš*“ je „*prostředníkem mezi Bohem a [všemi] lidmi*“ (1 Tm 2,5): Je reprezentantem a tváří Boží před Izraelem i národy; je ale také reprezentantem a tváří Izraele a s ním všech národů před Bohem. Je darem spásy a Spasitelem osobně (Fp 2,5-11); je ale také ztělesněním, „*tělem*“ spasených Božích (Ef 1,3 – 2,22). „*Plnost sama se rozhodla v něm přebývat,*“ čteme o Ježíši, „*aby skrze něho a v něm bylo smířeno všechno, co jest – jak na zemi, tak v nebesích – , protože smíření přinesla jeho oběť na kříži*“ (Ko 1,19n). Kristus ukřižovaný shrnuje vše, jeho smrti a vzkříšení je vystaven každé zákoutí bytí, ale i výšiny a hlubiny Boží. Jemu proto patří všechna čest i sláva (Ř 9,5; Fp 2,10n; Ga 6,18)!

⁵ Schweitzer A.: Die Mystik des Apostels Paulus, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1930, s. 25bn.

⁶ Wright N. T.: Jesus, Israel and the Cross, in: http://ntwrightpage.com/Wright_Jesus_Israel_Cross.pdf Nebo: Paul in Different Perspectives, in: http://ntwrightpage.com/Wright_Auburn_Paul.htm Atp.

Kristův kříž stojí v souvislostech a napětích lidské moudrosti a společenského života („poznání / informace je moc“). Pavel s odkazem ke Kristu odmítá církevní partajnictví a vyzývá věřící k jednotě. Ve slovu o Kristu ukřižovaném se, třebaže z lidského hlediska nesmyslně a pohoršlivě, zjevuje jediné rozhodující moudrost a spásná moc Boží. V lidech, které si povolává k víře v ukřižovaného Krista, totiž Bůh zahanbuje, ba obrací vníveč všecko, na čem si člověk zakládá vedle Boha samotného.

Výkladové poznámky

- **Text:** Pavel otvírá 1K polemikou s nejednotností korintského sboru (1 K 1-4; srov. 11,18n). **1.** Staví se proti rozkolnému fanouškovství a vyzývá věřící k jednotě, a to na základě Kristovy osoby, Kristova ukřižování a křtu v Kristovo jméno, jak je zvěstuje v evangeliu (v10n: v12 | v13: v14-17). **2.** Bůh se totiž rozhodl, že pomine, ba zesměšní a odsoudí lidskou moudrost, náboženskou i intelektuální, jež v posledku staví lidi proti sobě. Vlastní moc a moudrost totiž povolaným zjevuje v samém protikladu moci a moudrosti – ve zvěsti o Kristově kříži (v18n: v20n // v22n: v24n). **3.** Nejlepší ilustrací tohoto Božího soudu i spásy jsou sami korintští věřící: Bůh se v ukřižovaném Kristu ujímá nehodných (v26-29 | v30n).
- **Kříž ruší roztržky** (v10-17): Korintské „strany“ lze snad popsat podle „idolů“, které si – jistě bez optání – vetkly do štítu (v12): Apollo byl řečník z Alexandrie (Sk 18,24nn), jeho asi *pohanští* přívrženci si zakládali snad předně na argumentech (srov. „pohanské“ problémy v 1K 1-6). K apoštolu Kéfovi (aramejsky Petr) se hlásili asi věřící z Židů, jimž šlo o správnou náboženskou praxi (srov. 1K 8-10). Jménem Kristovým se mohli proti druhým zaštiťovat „spiritualisté“, zakládající si na zvláštních duchovních projevech (srov. 1K 12-14). Pavel se s Petrem a Apollem ale cítí svázán (3,4nn). Na sobě však ukazuje (1,13-17), že nezáleží na lidských služebnících, nýbrž na Kristu, který za všechny *zemřel*, v jehož jméno jsou všichni *pokřtěni* a jenž se všem *zvěstuje* (v17).
- **Slovo o kříži soudí lidskou moudrost** (v18-25): V evangeliu Bůh vše lidsky význačné a rozdělující – co se spásy a poznání Boha týče – relativizuje, zesměšňuje a soudí. Vše toto – hraje-li v církvi „škatulkující“ roli – vyprazdňuje smysl Kristova kříže (v17)! Slovo o kříži je totiž „bláznivou zvěstí“: „ukřižovaný Mesiáš“ – tedy poražený vítěz, bezmocný král, zabitý život atp. – obrací naruby běžné lidské představy o přesvědčivosti a správnosti (právní a filosofické i náboženské, teologické), o poznání pravdy a Boha, o Bohu samotném. Písmo se vždy jevilo nevěřícímu rozumu, světskému i náboženskému, nerozumně: Jen lidé Bohem „povolání“ (v18.24) ve zvěsti o Ukřižovaném poznají Boží moudrost a moc (v24n).
- **Boží povolání soudí stavovská privilegia** (v26-31): Že Bůh v Mesiášově kříži a slovu člověka soudí, ale tak i zachraňuje, se ukazuje na rovně sociální (v26nn). Bůh se člověka ujímá právě v *ukřižovaném* Mesiáši (v26-28); a v Ukřižovaném se Bůh ujímá předně *ne(v)hodných*. Činí tak jistě pro jejich spásu, ale taky, *aby (v)hodné zahanbil*, dokonce aby lidská privilegia – chtějí-li se stát přednostní před spoluvěřícími – znevažil a zrušil (v28). Chvála nenáleží lidským schopnostem, nýbrž Bohu samému (v29.31)!
- **Bláznovství kříže:** Ukřižovaný Mesiáš je Božím smíchem nad lidskou svémyslností a svémocí – sociální, intelektuální i náboženskou. Je „přehodnocením všech hodnot“ (L 1,46-55; 1S 2,1-10; Ž 107,33nn aj.). Moudrý a mocný Bůh k nám přichází v pravém opaku moci a moudrosti: ve skandálu a bezmoci Ježíše nesoucího kříž. Tento paradox – soudu i spásy – je pro nás hmatatelný a dostupný jednak ve *slovech* Kristova evangelia, jež se „nevěstce rozumu“, tj. rozumu, který se nepodřizuje Božímu slovu (M. Luther), jeví jako nerozumně; jednak v Kristových *lidech*, v nevábne skladbě sboru. Tento motiv Boží pokory, jež je nakonec mocí a moudrostí, a lidské moudrosti a moci, jež se ukazuje co bláznovství, se ostatně táhne celým Písmem! *Boží slovo* nikdy nebudilo aplaus a příliš víry, nýbrž spíše podivení, nesouhlas, nepochopení či přímo odpor; a *Boží lidé*, velcí i malí, silní i slabí, učení i prostí, byli vždy lidé nesvatí, z masa a kostí. Boží zjevení v Kristu ukřižovaném tomu zcela odpovídá: jedinou správnou odpovědí je rezignace na snobské škatulkování a úsilí o jednotu ve slovech i přesvědčení.

Biblické studium 1: Bláznovství kříže

17. – 20. února: 1 K 1,10-31

První z vybraných oddílů z Pavlových epištol dal letošnímu programu 40 dnů s Bibli jméno: Kristus ukřižovaný (1K 1,23; 2,2). Proto stojí na začátku. Pavel tu staví Kristův kříž do možná nezvyklých souvislostí lidské i Boží moudrosti a moci, do hry a napětí „dojmů a pojmů“: Jak poznám, co je pravdivé a správné; a co spásné? Kdo má toto poznání? A kdo tedy má právo na rozhodující slovo? Co má skutečně cenu, před Bohem i před lidmi? A co z toho vyplývá pro křesťanský sbor? Bůh do našich otázek i odpovědí, řádů i neřádů vstupuje v Mesiáši...

- Korintští křesťané se vzájemně trumfovali a škatulkovali (1,10-17). Neděláme to ve sboru i my? Co apoštol staví proti takovému partajničeni? Čím relativizuje naše výlučnosti a rozdíly? A na čem zakládá svornost sboru?
- Pavel říká (1,18-25), že pro náboženské Židy i učené Řeky je zvěst o ukřižovaném Mesiáši „bláznovstvím“ a „kamenem úrazu“; že evangelium se dokonce jeví jako „bláznovství Boží“ a jako „slabost Boží“. V čem spočívá toto pohoršení, tento protiklad? Co je toho příčinou?
- Evangelium nenaráží jen na pýchu nevěřícího rozumu, učeného i nábožného. Ono neladí ani se zavedenými stavovskými rozdíly (1,26-31)! Sami věřící jsou podle Pavla důkazem, že Ježíš, tento ukřižovaný Mesiáš, je „Boží moc a Boží moudrost“. V jakém smyslu? V čem to vidíme na vlastním sboru?
- Kristův kříž se prokazuje ve slovu Písma a v našich *bratrech a sestrách*. Jak se v tomto světle máme dívat na své schopnosti a zkušenosti, na své poznání, na své postavení ve sboru i ve světě? Jak se máme dívat světskou učenost a postavení?
- Zopakujte si, kým je pro nás podle tohoto oddílu Ježíš a jeho kříž, jeho evangelium?

Kázání 1: Ježíš pomazaný

21. února (neděle Reminiscere): Mk 14,3-9

Kritizovaná velkorysost betanské ženy předznamenává Ježíšův kříž. Ježíš je Kristus: král pomazaný ženou, král pomazaný k pohřbu.

Výkladové poznámky

- O Ježíšově pomazání vypravují všechna evangelia: Jde o tři události v pořadí L → J → Mk? Anebo o jedinou událost vyprávěnou třikrát, pokaždé s jiným záměrem? A co zdůrazňuje právě Mk?

Mk 14,3nn	Mt 26,6nn	L 7,36nn	J 12,1nn
dva dny před svátky	dva dny před svátky	někdy dříve	týden před svátky
v Betanii	v Betanii	v Galileji či v Judsku	v Betanii
dům Šimona M.	dům Šimona M.	dům farizeje Šimona	dům Lazarův?
nějaká žena	nějaká žena	vyhlášená hříšnice	Marie, sestra Lazarova
alabastr, olej, <i>nard</i>	alabastr, olej	alabastr, olej	olej, <i>nard</i>
Ježíšova hlava	Ježíšova hlava	Ježíšovy nohy	Ježíšovy nohy
		ženiny vlasy	ženiny vlasy
kritizují někteří	kritizují učedníci	tiše pochybuje hostitel	kritizuje Jidáš
chudí a Ježíš	chudí a Ježíš		chudí a Ježíš
Ježíšův pohřeb	Ježíšův pohřeb	ženina láska	Ježíšův pohřeb

- Protiklady:** Koliduje tu štedrost ženy se šetrností stolovníků, její marnotratnost s jejich (předstíranou?) starostí o chudé, její mlčenlivý čin s jejich ostrou kritikou. Kontrastují tu trvalá služba chudým s dočasnou službou Ježíši, ba se službou Ježíše samotného: jde o správné načasování toho a onoho (Mk 2,18-22; 3,4n; 7,27-29). Kalvínská praktičnost odtud bere sílu: Ježíš už není tělesně mezi námi, máme proto sloužit potřebným (v7; 10,21; Dt 15,11; Mt 25,31nn). Najde tu ale oporu také touha po esteticky krásné a rozmařilé službě Kristu (např. symboly, liturgie, výzdoba atp.).
- Pohřeb:** Velkorysý dar – zdůrazňuje se kvalita oleje a jeho cena ve výši ročního výdělku dělníka (v3.5; srov. 12,41nn) –, tento vysloveně ženský, až svatebně vonící čin (srov. Pís 1,3n; 4,13n; 5,5; Ž 45,8nn) Ježíš přeznačuje v poslední „dobrý skutek“ vůči zesnulému: Žena pro Ježíše (nevědomky?) učinila to, co bude brzy nutné udělat, a co jiní udělat nestihnou (v6.8; 16,1). Pán oceňuje a přijímá její službu, aby dokonal službu svou (10,45). Obnovitel života, i života ženského (5,21-43), je ženou „zasvěcen“ smrti.
- Žena:** Jakouže důstojnost – důstojnost svého mesiášského úkolu - si dal Ježíš „propůjčit“ ženou! A jakouže důstojnost tak propůjčil této v Mk bezejmenné ženě, když ji zahrnul do evangelia (v9)! Ženy budou hrát klíčovou roli v celém pašijním vyprávění (15,40n.47; 16,1nn).
- Kristus:** Ježíš sice události přikládá pohřební smysl, přesto – či právě proto – nemůžeme pominout její jasné mesiášské konotace (v3.8; 1S 10,1; Iz 61,1-3; Ex 30,25; Ž 133). Ježíš je Kristus: král Židů (15,26), smírce svého lidu (14,22-25), spasitel i řečených chudáků, jež učedníkům klade na srdce; ovšem zásadně sám chudý a pomazaný ženou, která v Mk nemá ani jméno ani hlas – vlastnosti typicky odpovídající postavení tehdejších žen! Ježíš je tu představen jako „Pomazaný chudých a žen“ (srov. 1S 2,1-10; L 1,46-55). Je Vítěz coby zabítý, coby pohřbený a z mrtvých vstalý.
- Ježíš se dává ženou označit za Mesiáše, ovšem za Mesiáše umírajícího, přichystaného k pohřbu. Ježíš je Kristus, což zde znamená: 1. soudce našich priorit a vnějších zdání, 2. zasvěcenec smrti a 3. obhájce žen a potřebných.

Kristovo ukřižování a vzkříšení je základem ospravedlnění hříšníků z víry, základem společenství Židů i pohanů. Kdo je ukřižován s Kristem, kdo věří v Syna Božího, v kom Kristus žije, ten ve společenství věřících i před Bohem žije z velkorysé Boží milosti, a ne už podle příkazujícího a odsuzujícího, rozdělujícího zákona.

Výkladové poznámky

- **Příběh:** Ga hájí „svobodu“ (1,4; 2,4; 5,1.13), již svým křížem a vzkříšením Kristus vydobyl (1,1.4; 2,19; 3,1; 5,24), a to Židům i pohanům (1,16; 2,8; 3,8.14.28): *Všichni* mají podíl na Abrahamově smlouvě (3,6-14.29; 4,21nn; 6,15n) *vírou* v Boha skrze Krista (1Te 1,9n), bez ohledu na Boží zákon – sám Kristus byl přece tímto zákonem proklet (2,18n; 3,10.13; 4,4n; Ř 3,21nn). Tuto novou svobodu však ohrožují požadavky některých křesťanských židů (či nekřesťanských vůdců synagogy?), aby se uvěřivší pohané dali obřezat, tj. aby se stali židy a plnili požadavky Mojžíšova zákona (2,3n; 5,3.11; 6,12). Pavel trvá na shodě s Jeruzalémskými (1,18 – 2,10) a uvádí jako příklad Antiochii (2,11-14): Petr se tu účastnil života smíšené komunity; když ale přišli „někteří od Jakuba“, ze strachu z kazatelů obřízky (titíž, či jiní lidé?) se vzdálil smíšeného stolu a dal tak – proti svému vlastnímu přesvědčení (v13.15n) – najevo, že věřící z pohanů se přece jen musí nechat obřezat: chtějí-li stolovat s Židy; či snad vůbec chtějí-li být spaseni. Pavel trvá na dostatečnosti Kristově: židovství nehraje v Kristu zásadní roli (5,6; 6,15; 1K 7,17-19); příp. je zásadní, aby mesiášský lid sestával jak z obřezaných Židů, tak i neobřezaných nežidů (Iz 2,1-5; 56,7 aj.). Otázkou je, zda Pavel zavádí novoty, či proti novotám hájí tradici synagogy. Předmětem odborného sporu je rovněž synchronizace Ga 1-2 a Sk.
- **Ospravedlnění:** Člověk má podíl na Kristu a jeho lidu bez ohledu na původ, ať „svatý“ izraelský, či „hříšný“ pohanský (2,15), bez ohledu na zachovávání zákona, na židovství, nýbrž vírou v Krista (2,16nn; 3,1-5): to je Pavlovo „ospravedlnění z víry“. „Ospravedlnění ze zákona“ označuje Pavlovými odpůrci kázanou smlouvu jen pro obřezané. V luterském čtení se „spravedlností z víry“ míní spočinutí v Kristových zásluhách; „spravedlnost ze skutků“ naopak označuje „zákonickou“ snahu zalíbit se Bohu poslušností: východiskem je tu otázka, jak získat milostivého Boha. Antiochijská epizoda a realita židovstva té doby však napovídají, že spíše půjde o pojmy „sociální“: jde tu o společné stolování Židů a nežidů (2,12), o společnou a rovnoprávnou účast na životě Mesiášova lidu (3,8n.29). Východiskem je tu otázka, jak mohou být i nežidé účastni židovské spásy; jde o příslušnost k Abrahamovu lidu a o Boží (dnešní i konečné) uznání této příslušnosti.
- **Skutky zákona:** Jde o tehdejší tradiční pojem, označující typické znaky příslušnosti k Izraeli, znaky, jež Izrael odlišovaly od národů: obřízku, košer stůl, sabbat (Gn 17,9nn; 1Mak 1,60-63; Ř 2,17nn; Ko 2,16nn). Tehdejší židovstvo věřilo ve spásu z Boží milosti skrze dar smlouvy, ne na základě zásluh; zákon vyznačoval Izrael jako spasené společenství a odděloval ho od národů. V Kristu je ale jediným základem a znakem příslušnosti k Boží smlouvě víra v Mesiáše (v15n; 3,6-9; 3,26 – 4,7; 6,15-16; Ř 3,27-31; 4,1nn aj.). Pavel „spravedlností z víry“ vzdoruje ne předně (středověkému) záslužnickému skutkaření, nýbrž spíše výlučnosti (tehdejších) některých Židů, ať už křesťanských, anebo nevěřících: V Kristu platí jen víra v Krista; církev je jedna, nutně je však multietnická a multikulturní.
- **Ukřižován s Kristem:** Pavel i Petr vědí – jakožto Židé (v15n v kralickém znění bez „však“) –, že Bohu je člověk práv ne díky příslušnosti k Izraeli, nýbrž vírou (3,6nn; Ř 2,17-29; Gn 15,6; Iz 7,9; 28,16; Ab 2,4). Zákon Žida i pohana co přestupníky zabíjí (v16b-18a; 3,10-14). Existuje jediné východisko: vzkříšení z mrtvých či nové stvoření (v19n; 6,15). To je dostupné v Kristu zemřelém a vzkříšeném! Logika v19b-20a „praská ve švech“: Kdy se to stalo – na Velký pátek („s Kristem“), v momentě uvěření (v16b), nebo trvale („žiji“)? A jak se to děje – v Duchu (3,2.5; 5,16nn), v Boží mysli, v lidském nitru, v příslibu slova (3,2b.5b)? Co platí o Kristu, platí každopádně i o Pavlovi! Bez ohledu na zákonné požadavky či bariéry je základem a výrazem – a kritériem i hranicí – abrahamovské smlouvy ukřižovaný Mesiáš a víra v něj, resp. ve slovo o něm. Požadavky zákona mají však své místo i v Kristu (5,13nn): i ony zajišťují rovné společenství lásky!

Biblické studium 2: Ospravedlnění v Kristu

22. – 27. února: Ga 2,11-21

Kristovo ukřižování přináší hříšníkům, Židům i pohanům, spravedlnost. Kdo Kristu věří, kdo je s ním ukřižován, ten žije z víry v Boží milost, a ne podle rozdělujícího, odsuzujícího zákona. V Kristově církvi nezáleží na původu či na výkonech, nýbrž jedině na evangeliu.

- Pavel píše (v19-20): „*Jsem ukřižován spolu s Kristem, nežiji už já, ale žije ve mně Kristus. A život, který zde nyní žiji, žiji ve víře v Syna Božího, který si mě zamiloval a vydal sebe samého za mne.*“ Jak rozumět těmto mysticky znějícím slovům? Umřel Pavel, nebo je živ? Kdy se to stalo? A jak? Po odpovědích pátrejte v našem oddíle a okolí (2,15nn; 3,1-5; 3,26-29).
- „*Ospravedlnění z víry*“ je Pavlovou zbraní proti nesvobodě a rozdělení. V lidu, který Bůh svolává pod Kristovým křížem, se pohané *nemusí* stát židy a zachovávat židovský zákon! Jak to? V jakém ohledu stojí Kristus a zákon proti sobě? Jsou i dnes vznášeny požadavky, proti kterým musíme trvat na „*ospravedlnění z víry*“?
- Pravda o „*spravedlnosti z víry*“, a ne ze „*skutků zákona*“, byla v Antiochii podrobena zkoušce (v11-16). Co se stalo? Jak lze na tomto příkladu opsat, oč jde ve „*spravedlnosti z víry*“? Co jí Pavel myslí? K čemu podle něj vede? Jaký sbor vytváří? A jaká sborová realita jí odporuje? Nač smíme rezignovat; a čeho se naopak vzdát nesmíme?
- Evangelium o Kristu přineslo lidem utišené svědomí i svobodu od zotročujících pravidel a už v apoštolské době vytvořilo nové, otevřené společenství mnohonárodnostní církve. Díky Ježíši odhlédlo totiž od Božího zákona a od jeho rozdělujících požadavků. Na místo bariér postavilo společný stůl, na místo vnějších znaků milost pro všechny. Mají ovšem tato univerzální milost a tento otevřený stůl nějaké hranice? A kudy vedou?

Kázání 2: Ježíš hostitel

28. února (neděle Oculi): Mk 14,22-26

Velebnězí už rozhodli o Ježíšově záhubě a učedník Jidáš jim přislíbil svou pomoc. Pán Ježíš, při plném vědomí těchto souvislostí, slaví s učedníky svátky pesachu. A ohlašuje tak oběť svého života ke spáse mnohým.

Výkladové poznámky

- **Pesach:** Profesor Souček vidí v Ježíšově poslední večeři paschální hostinu (Mk 14,12; L 22,15n), památku vysvobození z Egypta (Ex 12). Někteří vykladači ovšem upozorňují, že v J paschální hod beránka připadá až na večer po ukřižování (13,1; 18,28; 19,14.31.36): že by Ježíš, snad podle galilejského zvyku, slavil jakousi „provizorní“ paschu v jednodenním předstihu? V Mk 14 k hodu beránka odkazuje: společné hodování, miska určená k namáčení chleba, nekvašený chléb a závěrečný kalich (Ex 12), požehnání nad chlebem a vínem, řeč o smlouvě a království (Ex 19-20). Přímo o beránkovi tu řeč není; snad proto, buďto že ještě na stole není, anebo že Ježíš sám je velikonočním beránkem, jako je i chlebem a nápojem exodu (srov. Mk 6,32-52; J 6,30nn; 1K 5,7n; 10,1nn).
- **Mínulost a budoucnost:** Ježíšovo dílo stojí v souvislosti dějin biblického Izraele, je dokončením exodu, resp. dovršením jeho reprízy, návratu z babilonského exilu (1,1-13; 6,39nn; 9,4). „Krev smlouvy (...) za mnohé“ odkazuje ke stvrzení sinajské smlouvy, kdy byl celý lid pokropen krví a starší jedli a pili ve viditelné Boží přítomnosti (Ex 24,1nn). „Nová smlouva“ odkazuje k obnovám starobylé smlouvy (Jr 31,31-37; srov. Ex 34; Dt 5; Joz 24; Iz 42,6; 51,1nn; 54,10; 59,21). „Boží království“ je cílem této smlouvy (Ex 19,4-6; Ž 114,1n; Mk 1,15; 4,26nn; 10,14n; 15,43 aj.). To vše se naplňuje v Ježíši a jeho zástupné oběti – proto je řeč o „mém těle“ a „mé krvi“. I toto naplnění ovšem čeká na dokončení při nové hostině v „Božím království“ (v25): Kristus už s námi nehoduje, ale vyhlíží budoucí vítězství. Každá Večeře Páně je připomínkou, že jsme ještě na cestě, že stále ještě potřebujeme plody Kristovy oběti.
- **Nová hostina:** Ježíš slaví pesach, ale přeznačuje ho. Jeho smrt se stává novým exodem z otroctví, resp. dokonalým návratem z exilu, vysvobozením ze soudů zákona, vstříc Božímu království. Jeho smrt je novou smlouvou, novou hostinou a novým základem pro společenství stolovníků. Mk sice na rozdíl od ostatních zpráv (Mt 26,26-29; L 22,14-20; 1K 11,23-26) nezmiňuje výslovně ustanovení svátosti („*To číňte na mou památku*“) ani hřích, večeři však také podává jako hostinu komunitní a smluvní, obětní a děkovnou (v22a.23.26; 1K 10,14-22), smuteční (Jr 16,5-8) a zvěstující kříž (srov. v36), ale také předjímající dokonání v království (v25; srov. 1K 11,26; L 22,15-18). Implicitně se tedy počítá s jejím opakováním: s opakovaným slovem o kříži, s trvalou vděčností za společenství, s obnovovaným výhledem vstříc budoucí spáse.
- **Hostina s hříšníky:** Poslední večeře uzavírá sérii Ježíšových hostin s hříšníky, jež byly předním výrazem a „metodou“ jeho služby (1,31 2,15-17.18-20; 6,35nn; 7,2nn; 14,3-9). Také nyní stoloval s hříšnými lidmi (14,17-31): právě jim chtěl dát podíl na své smrti, na sobě samém, a to „pod způsobou“ chleba a vína. Lidský stůl a lidmi přichystaný pokrm se Kristovým slovem a odkazem stávají stolem Páně a dary shůry. Spása se tu naší víře zvěstuje a podává slavnostním, a zároveň všedně pozemským způsobem.
- *Každá Večeře Páně je darem shůry i příležitostí k vděčnosti. 1. Jako Židé při každoroční hostině pesachu ve slovu a rituálu znovuprožívají vyjití z Egypta, tak i nám se při Večeři Páně znázorňuje a zpřítomňuje Kristova oběť a náš podíl na ni. 2. Svou památkou zvěstuje Pán Ježíš naší víře kříž a stvrzuje nám spojení se sebou i nás stolovníků navzájem. 3. Třebaže svátost stolu Páně zvýrazňuje i Ježíšovu tělesnou nepřítomnost – Ježíš už s učedníky nehoduje – , je zároveň předjímkou a vyhlášením konečné spásy: jednou s ním zase budeme hodovat.*

Boží milost roste takřkajíc s hříchem. To ovšem neznamená, že na milost smíme hřešit. Proti takovému domýšlení evangelia staví Pavel Kristovu smrt a vzkříšení: Jsme-li pokřtěni v Krista, pak jsme i my mrtvi hříchu a živi Bohu. Křest vzdoruje logice laciné milosti: je závazkem i darem nového života.

Výkladové poznámky

- **Problém a odpověď:** Z faktu, že „*nejste pod zákonem, ale pod milostí*“ (v14b), z Bohem dané „přímé úměry“ hříchu a milosti (5,20n), mohli někteří vyvodit, že křesťan může či dokonce má hřešit (v1; srov. 3,8). Proti této zvrácené „logice“ staví Pavel co nejdůrazněji („*naprosto ne*“) logickou otázku, jak by jeho čtenáři, hříchu přece mrtví, chtěli ještě v hříchu žít (v2): Vždyť jsou *pokřtěni* (v3nn)!
- **Argument:** Evangelium má – co se životního stylu týče – precizní obsah i hranici (v2: v12-14a), jak je zřejmé ve *křtu*. Třikrát (v3-5; v6-7; v9-10) se Pavel dovolává znalostí čtenářů: že totiž křest činí člověka spoluúčastníkem Kristova ukřižování, a tak i jeho vzkříšení. Mezi Kristem a pokřtěnými je podobnost; mezi smrtí a vzkříšením je finální, resp. příčinný vztah („*aby*“: v4.6; „*jestliže*“: v5.8). Ti, kdo jsou „*pokřtěni do Krista*“, jsou „*pokřtěni do jeho smrti*“ (v3), jsou „*s ním křtem pohřbeni do smrti*“ (v4), jsou „*srostlí s podobností jeho smrti*“ (v5), „*starý náš člověk byl s ním ukřižován*“ (v6), „*zemřeli s Kristem*“ (v8): *Aby „jako byl Kristus vzkříšen slavnou mocí svého Otce“*, tak i oni „*chodili v novotě života*“ (v4), srostlí „*s jeho zmrtevýchvstáním*“ (v5), tj. aby „*tělo [sóma] hříchu bylo zničeno*“ (v6) a oni „*žili spolu s ním*“ Bohu (v8.9n). Nemusí už „*otročit hříchu*“ (v6), vždyť jsou „*ospravedlnění od hříchu*“, dostatečně už ztrestáni či už netrestatelní (v7); jako on „*zemřel hříchu jednou provždy... a žije*“, tak i oni (v10n). A „*proto*“ (v12-14) – výsledek (srov. v1n) – se už nemají, ba nemusí podřizovat hříchu, jemuž přece zemřeli a unikli. Nýbrž „*jakožto živí z mrtvých*“ mají své údy, sebe sama vydávat do služeb Bohu (srov. 6,15nn). „*Věřtí*“, mají „*mít za to*“ (v8.11), že slouží jinému pánu a králi – ne už hříchu a smrti, nýbrž Bohu (v6.9.12.14): že jsou novými lidmi, uschopněnými k poslušnosti. (Jako by Kristus propokal hrob a otevřel dosud nemožnou cestu života ze smrti a hříchu.)
- **Křest:** Křest je tu účastí na Kristu a jeho ukřižování, smrti a pohřbu, a tak i jeho vzkříšení a novém životě mimo vládu hříchu a smrti (Ga 3,27; Ko 2,11nn). Jak se to děje? Symbolicky, vyznáním víry a obrácením? Či svátostně-reálně, takže člověk „pod způsobou“ křtu umírá a povstává s Kristem, už kdysi ukřižovaným a vstalým? A jaký vztah má Ř 6 k Ř 3-4? Nejprve víra a pak křest? Či jde spíše o paralelní vyjádření téhož: v Ř 3-4, kde jde o vztah víry k zákonu, o vztah Židů a národů k Bohu, se člověk Krista chápe vírou, bez zákona; a v Ř 6, oddílu věnovaném „*etice*“, se člověku dostává podílu na Kristu – zde na novotě života – křtem, čemuž má věřit. Nápadný je tu každopádně, jako i u jiných nz míst, trpný rod „*být pokřtěn*“, snad tzv. „*božský pasiv*“: Je vyslovena pasivita křtěnce; to Bůh ho vštěpuje do Krista, jedná s ním v Kristu, jako s Kristem. Jaký je vztah křtu a víry? V Ř 6 se víra týká budoucího života (v8), resp. – „*mějte za to*“ – zpětně toho, že co platí o Ježíši, platí už nyní i o nás pokřtěných (v10n).
- **Dar a zadání:** Křest je tu argumentem proti „*hřešení na milost*“, důkazem nesmyslnosti takové „*logiky*“ (v1-3.10nn). Pavel v Ř 6 čtenáře křtem napomíná a volá k novotě života, křtem je ale také ujišťuje ve víře: Křest v Krista je zadání, ale i dar; je povolání, ale i důkaz; je prototyp, ale i zmocnění: Jako Kristus zemřel našemu hříchu (a pro náš hřích), tak obdobně – díky Kristu a s ním a v něm (protože to *On* přece zemřel) – jsme i my, ještě živí, zemřeli svému hříchu... a máme, ba jsme s to, mu denně umírat (srov. Ko 3,1nn). Jak? Vírou v možnost nové poslušnosti, jak ji stvořil Kristus svým vzkříšením (v10n: „*mějte za to*“); odpíráním všemu pokušení; a aktivní poslušností a službou Bohu (v12nn) – v moci Ducha (8,1nn); a jistě pokáním (srov. Sk 2,38). Tento dar smrti a vzkříšení s Kristem – dar, který je rovněž povoláním a trvalým úkolem (v10nn) –, dojde cíle v naší poslední hodině a při těla z mrtvých vzkříšení. Co se stalo v Kristu – co nyní máme pod způsobou křtu a příslibu víry i dennodenní služby spravedlnosti – to bude jednou plně realitou ve vykoupení těla (8,18nn).

Biblické studium 3: Živi Bohu v Kristu

29. února – 5. března: Ř 6,1-14

V prvním textu (1K 1) jsme viděli, jak Kristův kříž podvrací lidskou moudrost, chce-li se člověk obejít bez víry a povyšovat se nad bližní. Ve druhém čtení (Ga 2) byl Kristův kříž představen jako sjednocení Židů a pohanů v jednom lidu, jako základ ospravedlnění z víry bez ohledu na původ či výkon. Nyní (Ř 6) staví apoštol kříž proti „laciné milosti“.

- Nač reaguje Pavel v našem oddílu? Co ohrožuje evangelium o Boží milosti? Setkáváme se s něčím podobným dnes? (Ř 5,20 – 6,1)
- Co můžeme namítnout proti takové perverzci evangelia? Co proti pokušení této „logiky“ staví Pavel?
- Jaký vztah mají podle Ř 6 pokřtění ke Kristu?
- Jaký vztah má podle našeho oddílu křest ke Kristovu kříži a vzkříšení? Jakou roli tu hraje křest? Čeho je nástrojem? A čím nástrojem?
- Někdy se říká, že křest je dar i závazek, příslib i zmocnění. Dar a závazek čeho? K čemu jsme zmocněni a jak? Co je nám přislíbeno? Co máme dělat? V co máme doufat? A proč?
- Pavel staví křest proti „laciné milosti“ (v1-3). Je pro nás tento argument přesvědčivý? Proč ano? Anebo proč ne? Čím to je?

Kázání 3: Ježíš zrazený

6. března (neděle Laetare): Mk 14,26-31 (a 14,66-72)

Cestou do Getsemane říká Pán Ježíš svým učedníkům, že v nejtěžší chvíli ho opustí. Nikdo mu však nevěří.

Výkladové poznámky

- **Učedníci:** Mk zdůrazňuje „mesiášské tajemství“, jež je spojeno mj. s nechápavostí a nedověrou učedníků (4,10-13.34.40; 6,52; 8,16-21; 8,32n; 9,32; 10,14.38; 13,1n; 14,4n) a v průběhu pašijí přímo se zradou učedníka Jidáše a s dezercí ostatních (14,10n.17-21.50-52.66nn): Ježíš jde na kříž doslova pro jejich hřích, kvůli nim. S Petrovým zapřením mizí učedníci zcela ze scény Mk (14,72; 16,7) a na jejich místo takříkajíc nastupují ženy (14,3nn; 15,40n.47; 16,1nn). Ježíš půjde na kříž osamocen, opuštěn svými nejbližšími.
- **Selhání:** Problémem Petrovým i všech učedníků (v31) je jistě přecenění sebe sama a nedocení situace, především ale *nedůvěra* a nepozornost vůči Kristu a Písmu (v27.31.72; Za 13,7). Ježíš předpovídá, že „*všichni ode mne odpadnete*“ (ČEP), příp. „*zhoršíte se nade mnou*“ (BK). Řecké slovo *skandalizein* znamená „zapříčinit hřích, ztrátu víry“, „zapříčinit šok, hněv, zmatek, selhání“ (4,17; 6,3; 9,42-47; J 16,1; Ř 14,13 aj.): Ježíšova zvolená bezmoc a učednická účast na ni může člověka fatálně zmást (Mt 11,6; 1K 1,23; Ga 5,11; 1Pt 2,8), zvl. když nevěří Ježíšovým realistickým slovům (J 8,31-59). Učedníci selžou tváří v tvář nepochopitelnému Ježíšovu jednání a údělu („*zhoršíte se nade mnou*“; srov. J 6,61). Ježíš se naopak prokazuje jako důvěryhodný „diagnostik“ lidského srdce.
- **Petrův kohout:** Jediný Petr dodržel slovo a mistra neopustil (v29.54); nakonec ale přisezně popřel, že by ho kdy znal (v66nn). První z učedníků (1,16-18; 3,16; 5,37; 8,29 aj.) zde jako poslední zůstává s Ježíšem – přičemž právě na něm se naplní Ježíšova předpověď (v27b: v65nn); a jako na prvního na něj Ježíš jmenovitě myslí po vzkříšení (16,7). Petr byl ve staré církvi zobrazován s kohoutem, mnohoznačným, ale veskrze pozitivně vnímaným náboženským symbolem antiky. Pouze v NZ – a v satiře „Trimalchiova hostina“ z pera Markova současníka Petronia – probouzí kohoutí kokrhání úlek: kohout je tu žalobcem nebo zvěstovatelem nebezpečí... Římané ovšem kokrháním také jednoduše členili noční čas: snad i v Mk jde o začátek třetí hlídky, tj. času od půlnoci do tří hodin ráno (v30.72; 13,35). Mk, zdá se, vůbec vypráví v tříhodinovém rytmu (srov. 14,72; 15,1.25.33.34.42).
- **Obnovení Izraele:** Vedle svého zatčení a rozprášení učednického kruhu předpovídá Ježíš také své vzkříšení a opětovné shledání s učedníky doma v Galileji (v28; 16,7; srov. Mt 28,7.16nn; J 21,1nn; jinak L 24,49nn; Sk 1,1nn). Jako by – s odkazem na pastýře a ovce (v27, srov. Za 13,7) – Ježíš *reprízoval dějiny* Izraele, sled otroctví a exodu, exilu a návratu (srov. Nu 21,17; Iz 40,11; Jr 31,10). Či jako by *předjímal budoucí* obnovení lidu (v25; 6,34; J 10,16; Žd 13,20; 2Pt 2,25; srov. Za 12-14 a Mk 13). Ovšem s tím rozdílem, že trest a vnitřní očistu Božího lidu Kristus dává provést zástupně sám na sobě (v citovaném Za 13,2-6 jinak). Rozhovor cestou na Olivetskou horu se tak dotýká nejen učedníků, ale i Izraele, ba celého lidstva.
- *Pán Ježíš připravuje učedníky na svůj skandální konec i na jejich selhání, na dočasné odloučení: 1. Ježíš předpovídá rozvrat učednického stádečka tváří v tvář kříži, ale i jeho opětovné shromáždění po svém vzkříšení. 2. Učedníci tvrdému slovu svého Mistra - ani slovům Písma - nevěří, věří spíše svému odhodlání. 3. Petrův kohout je symbolem slabosti věřících, ale také připomínkou Kristovy věrnosti vůči selhávajícímu Izraeli a světu: právě i místo nevěřícího, zapírajícího Petra šel Ježíš na kříž.*

Kristus je příklad pokory: Právě Ježíš, sebe obětující, sloužící a lidský, až k smrti kříže poslušný, je Pánem všech. Ukřižovaný Bůh nás učí pravému lidství: jednak jednomyslnosti lásky a vzájemné pokoře nyní v církvi, jednak uctívání Krista Pána v onen den spolu se vším stvořením.

Výkladové poznámky

- **Téma:** Pavel píše z vězení (1,7.12nn) v očekávání mučednické smrti (1,20nn), aby Filipským (Sk 16,11n) poděkoval za hmotnou i lidskou podporu (4,10nn) a aby je povzbudil k dalšímu růstu v lásce a naději tváří v tvář utrpení a blízkému Pánu. Doprostřed napomenutí k věrnému životu (1,27-30 a 2,12nn) vkládá Pavel vášnivou výzvu k jednotě a vzájemné pokoře (2,1-4), kterou podtrhává Ježíšovým příkladem (2,5nn).
- **Pojmy:** Apoštol používá k vyjádření Kristova božství i vtělení čtyř víceméně synonymních pojmů: „*morfé*“ (v6a.7a; Mk 16,12), „*homoióma*“ (v7b; Ř 5,14; 6,5; 8,3) a „*schéma*“ (v8a; 1K 7,31), jež se překládají jako „způsob (bytí), tvar, (vnější) podoba, forma, (vnitřní) přirozenost“, německy „Gestalt, Erscheinung, Ähnlichkeit“, anglicky „form, nature, likeness, fashion, appearance“; mluví také o „*rovnosti*“, německy „gleich sein, sein wie...“, anglicky „be equal“ (v6b). Ve všech jde zřejmě nejen o vnější podobu, či dokonce zdání, nýbrž spíše o vnitřní povahu, podstatu; jde nejen o roli, či dokonce převlek, nýbrž o samu osobu a věc: Pravý Bůh se stal pravým člověkem, člověkem skrz naskrz sloužícím. Výraz „*nelpěl*“ (v6b) je převodem „nepokládal za loupež, za kořist; nelpěl chamtivě“; „*sebe zmařil*“ (v7a) zní doslova „učinil se prázdným“. Další pojmy jsou: „*služebník, otrok*“, „*člověk*“ (v7), „*poslušnost*“ (v2.11), „*pokořit se, ponížít se*“ (v2.3), „*smrt*“ a „*kříže*“ (v8); a „*(více než) vyvýšit*“ a „*dát, propůjčit, darovat* [z milosti, z radosti: ‚charisma‘]“ (v9). „*Každé koleno*“ „*na nebi, na zemi i pod zemí*“ (v10) označuje celé pozemské tvorstvo (srov. Ex 20,4), zde asi i stvoření „nadpozemské“ (Ef 1,20; 3,14; Ko 1,16.20). „*Jménem nad každé jméno*“ je podle všeho titul „Pán“ (v9-11), řecky „kyrios“, což je jednak titul císařský, jednak ovšem, zde nevyhnutelně, řecký překlad hebrejského „Adonaj“ (staročesky „Hospodin“), uctivého opisu nevýslovného jména JHVH: Ježíš Kristus je Pán, Pánem je Ježíš: vzkríšený Ježíš panuje, Bůh je Kristus ukřižovaný.
- **Kristova cesta:** Kristus je pro kristovce motivací jednoty a pokory, Bůh je vzorem pravého lidství (v1-5: v6-11: v12nn). Kristus opouští božský „způsob“ (J 1,1nn), zřká se ho, nelpí na něm, nepotřebuje ho pro sebe chamtivě držet, jako by ho byl uchvátil. Výsledkem je přechod ze „*způsobu Boha*“ ke „*způsobu služebníka*“ a „*podobnosti člověka*“ (čeho přesně se Kristus vzdává a jak, na čem nelpí, a zvl. co ve výsledku zůstává zachováno z původního, popisují protestantské tradice různě). Kristus se stává člověkem: pokorným a poslušným až na samé dno, k smrti kříže (trýznivé, ostudné smrti otroků). „*Proto*“ mu – ukřižovanému člověku Ježíši – Bůh takříkajíc vrací jeho božské postavení, příp. ho staví ještě výš než dříve (v6.9), totiž do pozice zjevného a vzývaného „*Pána*“ – Hospodina (srov. Ř 1,3n; Sk 2,38; Ž 110,1; Da 7,13n; Mk 14,62; 16,19; Mt 28,18; J 20,28). Kristova cesta tam a nazpátek, ne-li výš, vedla „*oklikou*“: spodem, ponížením a poslušnou smrtí kříže. Ježíš byl poslušný, Bůh ho proto vyvýšil.
- **Naše cesta:** To vše, v argumentu Fp 2, k našemu ponaučení, k jednotě a k vděčnému, svědeckému životu (1,27 – 2,4; 2,12nn): Křesťanský život, život v obecenství (v1nn) je imitatio Christi (v5), vnitřní nápodobou pokorného, služebného, poslušného „*smýšlení*“ Kristova (v1-4: v5-11). Nejprve je však Kristova cesta (v6nn) nápodobou a reprízou cesty lidské, Adamovy, jak učila stará, poapoštolská církev (srov. 3,10n; Ef 1,20 – 2,7; Ř 6,3nn aj.): Člověk byl stvořen „*v obrazu Božím*“, jako vladař stvoření, ale chtěl tuto „*bezmála rovnost*“ (Ž 8,6) násilně podržet a uchvátit víc. Proto ho Bůh srazil do smrti (Gn 1,26-28; 3,5.22n). Ježíš však svou rovnost Bohu nedržel, neuchvacoval, nýbrž člověčí poslušností a adamovskou smrtí obdržel – co charisma – samotné jméno Boží (a tak i umožnil novou cestu pro lidi) a se Jménem také stejnou poctu: k Otcově slávě (v11; srov. J 5,19nn; 10,17 aj.). Křesťanská cesta je následováním Krista ukřižovaného (Mt 16,21nn aj.), jako i Kristova cesta byla napravením cesty lidské.

Biblické studium 4: Ježíš je Pán

7. – 12. března: Fp 2,1-11

Starověká církev vyjadřovala evangelium i takto: „Bůh se stal člověkem, aby se člověk mohl stát bohem.“ S naším textem lze také říci: Bůh se stal člověkem, abychom se stali lidmi. Kristus ukřižovaný je nám vzorem: život v obecnství je následováním ukřižovaného Krista.

- Náš oddíl má dvě části: první (2,1-4) je „etická“, druhá (2,5-11) „teologická“. Jak spolu souvisí? Co je spojuje? Proč apoštol Pavel argumentuje takto?
- K čemu Pavel filipské věřící vyzývá? Co mají Filipští dělat? Jakou roli v této výzvě hraje on, Pavel, jakou Kristus?
- Co se dovídáme o Kristově „bytí“? A o jeho činech? Jakými slovy apoštol Pavel popisuje Ježíšovu cestu (2,6-11)? Jak by se dala vyjádřit graficky?
- „...nepěl na své rovnosti s Bohem (jako na kořisti), nýbrž sám sebe zmařil...“. Proč asi zrovna taková Kristova cesta je vzorem křesťanské vzájemnosti, ale i vůbec nápravou, spásou lidské cesty? Porovnejte Ježíše s Adamem.
- Bůh se stal člověkem, abychom se stali lidmi; ukřižovaný Bůh nás učí skutečnému lidství. Nepohrdáme někdy lidstvím, ať už v názorech anebo ve sborové praxi (2,1-4)? V čem je tento „křesťanský humanismus“ korekcí a kritikou humanismu sekulárního (srov. 2,6-11)?

Kázání 4: Ježíš zápasí

13. března (neděle Judica): Mk 14,32-42

V Getsemane se Ježíš v modlitbách staví svojí hrůze z nadcházející smrti. Slabí učedníci mu neumí poskytnout kýženu oporu, tu Ježíš nachází až v poslušnosti Otcově vůli.

Výkladové poznámky

- **Osamocení zápas:** Getsemanská zahrada byla zřejmě oblíbeným místem Ježíšova kruhu (14,10n.43). Poté, co Ježíš několikrát svou smrt různým způsobem předpověděl (14,8.22-25.27; 12,6-11;10,32nn atd.), musí se nyní na ni přímo připravit. Novozákonník O. Cullmann upozorňuje: jinak než Sokrates, který smrti vstříc kráčel s klidem a vírou v nesmrtnost duše, má Ježíš co do činění s „hrůzou a úzkostí“ (v34; 9,15; 16,5n), se „smutkem k smrti“ (v35). V Bibli je smrt místem stínů, Božím soudem i ďábovým nástrojem (Ž 116,3; 1K 15,26; Žd 2,14n aj.); překonána není nesmrtností duše, nýbrž vzkříšením těla (1S 2,6; Ž 16,10; Mk 8,31; 1K 15,52nn). Posilou má Kristu být modlitba k Otcovi (v32.35.38.39) a vědomí bdělé (v33.37.38) blízkosti žáků (v32-34.37). Ježíš se modlil o samotě, ne s učedníky (1,35; 6,46); nyní sice žádá o podporu tří nejbližších (v34.38; srov. 5,37; 9,2nn), odchází však zase o kousek dál. Mk nechává Ježíše docela opuštěného (srov. Mt 26,38.40; L 22,43): Ježíš své žáky nachází spící (v37.40.41), obraz posledního času (13,35n; L 21,34).
- **Zápas o poslušnost:** Poté, co se opakovaně střetl s nepochopením, ba nesouhlasem nejbližších ohledně své cesty – „mesiášské tajemství“ (8,32nn; 9,32-37; 10,33-45) –, nyní sám svádí zápas (L 22,44) o poslušnost. Motiv vnitřního zápasu Božích služebníků, ba Hospodina samotného, není v Písmu nový (Ex 3; 1Kr 19; Jr 15,10nn; Oz 11,8 aj.). Ježíš třikrát odchází a modlí se, přičemž slavná slova „*Ne však, co já chci, nýbrž co ty chceš*“, jsou až výsledkem modliteb (v35n). Východiskem je jednak důvěra v Otce – „*Abba*“ je aramejský výraz pro „otče“, ne hebrejský pro „tatínku“, jak bývá uváděno⁷ –, jenž „*může*“ vše; jednak prosba, aby Otec od Ježíše, „*je-li možné*“, odňal „*tento kalich*“ (srov. 14,23n; 10,38; Ž 75,9; Iz 51,17.22; Ž 116,13). Ježíš není božský hrdina z bájí či stoický filosof pohrdající smrtí, nýbrž v slzách „*se učí poslušnosti*“ (Žd 5,7-9). Proto může – na základě vlastní zkušenosti – posílit učedníky (v38n; Žd 2,10.17n): jsou odhodlaní (srov. 14,31), únava a lidská slabost („*tělo*“) jim však brání s Ježíšem bdít a obstát v nadcházejícím pokušení (v43nn).
- **Poslušné sebevydání:** Kříž pro Ježíše nebyl osudem, nýbrž dobrovolně přijatým úkolem, vybojovaným zde na smutku, hrůze a – lidské, Boží?! – vůli k životu. Ježíš se aktivně vydává, ale je i pasivně „*vydáván*“ – stejné slovo jako „*zrazován*“ – do rukou hříšných (v41n): Příchod Jidáše a chrámových strážných ukončuje modlitební zápas i spánek učedníků, nastává čas poslušnosti. Ježíšova poddanost Otcovi, vydání se do rukou hříšných, je jeho klíčovým činem: právě uprostřed lidské zrady se Ježíš prokazuje jako „*Syn člověka*“ (v41), tj. ten, který obětavě slouží Božímu lidu k vykoupení, ale i ten, jemuž Bůh svěřil soud a dal mu usednout na nebeský trůn (10,45; Da 7,13).
- **Učedníci:** Ježíš žádal učedníky, aby bděli; či jak dodává Mt: aby bděli s *ním* (Mt 26,38.40). Modlitba je i pro ně útěchou a únikem před pokušením zoufalství a neposlušnosti tváří v tvář těžkému úkolu (v34.38). D. Bonhoeffer napsal příteli z vězení (18. a 21. 7. 1944), že křesťan je povolán – uprostřed pozemské všednosti – k účasti na Božím utrpení ve světě: aby bděl s Kristem. Zároveň a především ale platí, že Kristus v Getsemane bděl a zápasil – a zvítězil! – i *bez nás* (bez přispění z naší strany), a přece právě *s námi a pro nás* (v36: 14,23n)!
- *Třebaže by se dosud mohlo zdát, že Ježíš kráčí vstříc kříži se snad až nadlidskou rozhodností, v Getsemane se musí 1. postavit své vůli k životu a hrůze ze smrti; 2. na modlitbách se vždy nakonec podrobit Otcově vůli; a 3. bez pomoci svých učedníků – a o to víc pro ně a na jejich místě – přijmout kalich Božího hněvu, a jistě i spásy. Otcova vůle se neuskutečňuje automaticky, nýbrž stojí –právě i Božího Syna – zápas o poslušnost.*

⁷ Levine A.-J., Brettler M. Z. (ed.): The Jewish Annotated New Testament, Oxford University Press 2011, s. 90.

Biblické studium 5: Abych získal Krista

14. - 19. března: Fp 3,2-21

V Kristu je spravedlnost Boží, moc vzkříšení, odměna i nebeské občanství. Proto se Pavel odvrací ode všeho, co nesnese s Kristem srovnání, a usilovně se natahuje kupředu a vzhůru, jen aby Krista získal. A vyzývá všechny, aby ho napodobovali. Kristův kříž přináší sice utrpení, i pro nás však představuje cestu k slávě.

- **Fp ještě jednou:** Apoštol z vězení píše církvi, kterou dobře znal a s kterou je vnitřně spřízněn. Fp má radostný (1,4.25; 2,2.17n; 3,1; 4,1.4) a výrazně osobní tón - vzájemnost je tu refrémem: Pavel „kněžsky“ slouží evangeliu a Filipští se na této obětní službě účinně podílí (1,5n; 2,17.25-30; 3,3; 4,10.14-18). Pavel zápasí ve vězení a Filipští vedou týž zápas (1,7.27-30; 2,30; 4,3). Pavel je Filipským vzorem (1,14; 3,15-17). Pavel a Filipští jsou pro sebe navzájem chloubou a slávou, zdrojem radosti i zisku (1,26; 2,2a.17n; 4,1.17). Jsou totiž propojeni v Kristu, který je pro Pavla i Filipské spásou i vzorem, cestou i cílem (1,10n.20-26.29n; 2,5nn.17n.30; 3,8nn; 4,12n.19). Právě Kristus coby cesta a cíl je tématem Fp 3, tentokrát nejen co se lásky a jednomyslnosti týče (srov. 2,5nn), nýbrž s ohledem na celkové zaměření života.
- **Kapitola:** Apoštol se **1.** ironicky ohrazuje proti kazatelům obřízky (v2 vs. v3; srov. Ga 1-2; Ř 2,25nn) a **2.** sám na sobě – Židovi a farizeovi (srov. Sk 23,6) - ukazuje bezcennost takových „vnějších věcí“ (doslova: „těla“, tj. etnicko-rituální příslušnosti k Izraeli) ve srovnání s Kristem (v4-6 vs. v7-9; srov. Ř 3,1n; 7,12; 9,4n), pokud na ně člověk „spoléhá“, resp. se jimi „chlubí“, místo Bohem v Kristu: Srovnává se tu „vlastní spravedlnost“ (srov. Ř 10,3), kterou měl Pavel „podle zákona“, tj. jakožto syn Abrahamův, Žid, a sice dokonale (v6b.9), se spravedlností z Boha, přístupnou všem věřícím v Krista (v9). **3.** Jelikož Kristus vše „tělesné“ (židovské, či řecké, náboženské i světské) a „pozemské“ (v19; Ko 2,16 – 3,1nn) převyšuje, dělá Pavel vše proto, aby Krista „získal“ (v9-14; srov. 1,21): bere na sebe podobu jeho smrti a života a natahuje se závodnický vpřed a vzhůru po „nebeské“ ceně. **4.** K tomu samému, totiž aby ho napodobovali, vyzývá i Filipské (v15-21): přízemní smýšlení je nepřátelské kříži, naše občanství je totiž v nebi.
- **Získat Krista:** Text je vysloveně cílevědomý („aby/ch“ apod.). Cílem jsou: Kristus (v8n), moc jeho vzkříšení (v10n), Boží spravedlnost (v9), dokonalost (v12), nebeská cena a Boží povolání (v14), občanství v nebesích (v20), proměna pozemského těla a univerzální Kristovo panství (v21). „Zisk“ Krista, Božího daru, a „odpis“ „těla“, tj. pozemsky daného a možného, tu má několik rozměrů, vždy o dvou stranách: Pavel už Krista má, resp. Kristus už má Pavla, a přece se ho Pavel usiluje *teprve* získat (v7-9.12.14; srov. v12.15 o dokonalosti). Zisk Krista je *darem*, ale i *výhrou*; Pavel je tu příjemcem, ale i činitelem (v10n.20n; srov. 2,12n). Pavel Krista získává *připodobňováním* se Kristu a *během* za ním, závodem o nebeskou cenu (v10n.12-14).
- **Připodobnění a běh** (v10n.12nn): Pavel chce poznat Krista, „moc jeho vzkříšení i jeho utrpení“, proto „se připodobňuje“ (srov. „morfé“ v 2,6) jeho smrti, „zdali bych nějak nedospěl ke zmrtvýchvstání“: Ke slávě se jde kristovskou pohanou, vzkříšení se otevírá nositelům kříže (srov. Mt 16,24nn). Pavel tu zřejmě mluví o vlastním věznění a dalších útrapách apoštolské služby (2K 4,7nn; Ko 1,24; 1Pt 2,21): právě v podobnosti či připodobňování se Ukřižovanému poznává a získává Pavel Krista. Připodobnění je opsáno také obrazem usilovného běhu, závodu, ba „pronásledování“ Krista (v12.14.6). Zapomínání na minulé, jež závod nutně doprovází, je zřejmě to samé co odpis obřízky a zisk víry (v7n). Poznání a zisk Krista je celoživotní proces (v12), jež Kristus zakládá křížem a vzkříšením a jemuž vychází svým návratem vstříc (v20n; 1,10n; 2,15n).
- **Pavlov vzor** (v15nn): V tomto postoji – v nekončícím úsilí o nabytí dokonalosti v Kristu (v12) – spočívá už nyní dokonalost (v15), přičemž skromná věrnost již dosaženému je nutným prvkem tohoto procesu (v16). Existují zásadně jen dvě životní alternativy: na jedné straně přízemní a bezcílná, kříži nepřátelská (v19), a na straně druhé křížově pozemská (v10nn), zacílená k nebesům, k budoucnosti, kdy mocný Kristus promění naše tělo (20n; srov. 2,8 „schéma“). Pavel je nám vzorem: „Bud'te moji spolunapodobitelé“ (v15a.17).

Biblické studium 5: Abych získal Krista

14. - 19. března: Fp 3,2-21

„Mnozí žijí jako nepřátelé kříže Kristova,“ píše apoštol. Lze snad být obráceně také „přítelem kříže“? Jak tato spřízněnost křesťana s Kristem vypadá? Pavel pojem „přátelství“ nepoužívá, avšak ukřižovaného Krista napodobuje a doslova pronásleduje. A nás vyzývá, abychom jeho příklad imitovali.

- Proč Pavel odepsal jakožto ztrátu vše, co mu dříve bylo vzácné a drahé? Přestal si snad vážit dědictví Izraele (srov. Ř 9,4-5)? O co mu jde? Proč je tak radikální?
- Pavel mluví o ztrátě, a mluví také o zisku: chce získat Krista? Což ho už nemá?
- Jak chce získat Krista?
- V čem se i my chtě nechtě podobáme, anebo i aktivně připodobňujeme Kristu v jeho utrpení?
- Nač i my zapomínáme, jak se i my natahujeme kupředu a vzhůru po nebeské ceně? Anebo poznáváme, že v něčem přece jen žijeme přízemně, nepřátelsky vůči Kristovu kříži?
- Pavel vyzval věřící, aby ho napodobovali, příp. aby spolu s ním, jako on, napodobovali Krista. Kristus je náš zásadní vzor (vzpomeňte na Fp 2,5nn), ovšem Písmo realisticky ví také o potřebě lidských, hmatatelně blízkých vzorů. Kdo je pro mě vzorem? V čem?

Kázání 5: Ježíš souzený

20. března (neděle Palmarum): Mk 14,53-65

Ježíš je v předvečer pesachu Veleradou zatčen a souzen, sám Soudce světa. Obklopen lží a intrikami otevřeně vyznává pravdu o sobě: je Kristus, Syn Boží, Syn člověka.

Výkladové poznámky

- **Ježíšův proces:** Třebaže se Ježíš v průběhu služby střetával předně s farizeji a jejich zákoníky (2,16.18.24; 7,1nn; 8,11), příp. s farizeji a herodiány (3,6; 8,15; 12,13) - kteří si ho jistě také přáli zahubit (3,6) -, bylo jeho odsouzení nakonec dílem jeruzalémského patriciátu, kněžských saduceů (12,18), jejich zákoníků a starších držících většinu ve Veleradě, židovské „vládě“ (v53.55; 15,1.10n.31; 8,31; 10,33; 11,18.27; 14,1). Farizeje za spolupachatele Ježíšovy smrti označuje jedině Mt (27,62; srov. Mk 15,43; J 19,39; 3,1). Mk ukazuje proces jako zmanipulovaný, jako spiknutí: předem vytyčený cíl, falešná svědectví, fabrikace obvinění (v55.56n.59.65; 14,1; 11,18; srov. Ex 20,16; Dt 19,15nn). Podle Mišny, souboru rabínského práva (okolo roku 200 n. l.), Velerada v předvečer svátků nesměla vůbec zasedat. Za přímé příčiny ukřižování Mk označuje: závist mocných tváří v tvář Ježíšovu úspěchu (11,18; 14,1n; 15,10), Jidášovu zrádnou zradu (14,1.10n), lež a intriky radních (14,55nn), Pilátův slabošský populismus (15,8nn), kolaboraci jeruzalémské Velerady s okupační mocí, resp. její korumpování (15,1.11; 10,33n). Někteří vykladači mají za to, že Ježíš skutečně kolidoval s Mojžíšovým zákonem... a tak mohl vzít na sebe jeho kletbu (Ga 3,13; Ř 8,3; Sk 12,22n).
- **Ježíšova vina:** Výslech se dotýkal Ježíšových slov a sebepojetí, konkrétně chrámu a mesiášského nároku - výslech vedli příznačně páni chrámu (14,58n.62-64; srov. 11,8-11.15-18.27nn; 12,1nn; 13,1n). Jen přibližně podobné slovo o chrámu (v58) říká Ježíš v J (2,19). Ježíšova kladná odpověď na otázku, je-li „Mesiáš, Syn Požehnaného“ (v61) - tradiční opis Božího jména -, podle tehdejších měřítek nepředstavuje nutně rouhání - šlo o titul sz králů (srov. 1S 24,7; 2S 7,14). Snad až spojení se „Synem člověka“ (v62: Da 7,13n a Ž 110,1) přineslo v očích žalobců tolik hledaný „důkaz viny“ - „rouhání“ (v63n.55); v ostatních synoptických Ježíš přitaká zdrženlivěji (Mt 26,4; L 22,67-69). Ježíš se identifikuje se Synem člověka (Da 7,13nn), tj. nebeským vládcem, či snad s prvotním Člověkem z židovské apokalyptiky, s „mladším Bohem“, druhou Boží osobou (tak v představách některých jeho současníků) či se ztělesněním pozůstatku Izraele. V Mk „Syn člověka“ odpouští hříchy - také považováno za rouhání -, slouží, zemře, vstane z mrtvých, přijde od Boha a bude soudit svět (2,10; 8,31.38; 9,9; 10,45; 14,41 aj.). Asi právě k tomuto soudnému příchodu zde Ježíš odkazuje.
- **Ježíšův soud:** Ježíš jakožto „Syn člověka“ je soudce - zde soudce souzený, a zároveň soudící (v41.62). Jako jeho mesiášství a synovství, tak i Ježíšova soudcovská autorita se zde skrývá, resp. ukazuje, uskutečňuje, v paradoxním protikladu: V jeho bezprávném postavení tváří v tvář zkorumpované vládě, v jeho mlčení tváří v tvář lži a v jeho ponížení brutální silou se naplňují Písma (Ž 27,12; 38,13n; Iz 50,5nn; 53,7n aj.). Právě svou pozicí a chováním ale Ježíš odhaluje hřích a soudí ho v celé jeho nahotě a hříšnosti: Reálně na sobě nese reálné konkrétní hříchy (či jejich důsledky) reálných, konkrétních pánů i kmánů; jde tak o pars pro toto, „koncentrát“ odsouzení, ale i spásy celého Izraele a celého světa (10,45; Ko 1,19n aj.). Mk netematizuje explicitní „teologii kříže“, celé evangelium však vypráví o mnohostranné spáse v Synu člověka, v tomto souzeném Soudci: Ježíš, sám postižený cizím hříchem, hřích odpouští (1,4.9; 2,5n); očišťuje dotekem, jenž ho samotného kulticky znečišťuje (1,40n); vytváří víceznačné společenství hříšníků (2,16n); uzdravuje navzdory tvrdosti tradice a lidských srdcí (3,5n); povolává své následovníky na cestu utrpení pro své jméno, a tak na cestu záchrany (8,31-38) atd. V tomto oddíle snáší bezpráví i tvrdost zákona, aby dal zazářit Boží spravedlnosti a lásce.
- *Ježíš na sebe bere hříchy světa: 1. Vydává se napospas spiknutí velerady, manipulující soudní proces; 2. vyznává s Písmem, že je Syn člověka, pán a soudce světa, Syn Boží; a 3. svým ponížením naplňuje Písma a demaskuje i soudí moc hříchu.*

V Kristově kříži Bůh odsoudil lidskou namyšlenost a ospravedlnil lidi z Izraele i z národů jednou vírou, usmrtil smrt a dal povstat životu, stal se skutečným člověkem, a tak i Pánem, a otevřel nám neočekávanou pozemskou cestu k nebeské slávě... a mnohem víc! V tom všem ale také nám v Kristově kříži daroval odpuštění hříchů.

Výkladové poznámky

- **Epištola:** Ko se podobá Ef a Fp, je ale výrazněji antignostická; jazyk gnóze i využívá. Věřící z Kolos inklinovali k jakýmsi „mystickým“ pravidlům, zaměřeným proti tělesné všednosti (2,8n.16nn). Proti nim stojí evangelium o Kristu vtěleném, o Bohu tělesném (1,22; 2,9.17), ukřižovaném (1,20; 2,14), jenž všechno převyšuje, který víc než naplňuje marné aspirace gnóze a který je vítězem nad mocnostmi (2,10.14n; 2,16nn; srov. Ř 8,38n).
- **Hymnus:** Oddíl sestává z (předpavlovského?) hymnu (v15-20) a jeho aplikace (v21nn: „I vás...“; srov. Ef 2,1 v kontextu). Hymnus má tři části: v první je Kristus prostředníkem stvoření (v15-16: „Který je obraz...“, Gn 1,26) a ve třetí prostředníkem smíření (18b-20: „Který je počátek...“; Gn 1,1; J 1,1); prostřední část zmiňuje církev, snad jako lid, kde uprostřed tvorstva toto smíření začíná (v17-18a: „...těla církve.“; srov. v24). První a třetí část označuje Krista za „prvorozeného“ (v15b.18c). Hymnus ovládá slovíčko „vše“ (8x), resp. v první a třetí části „v nebi i na zemi“ (v16.20; v16 rozvinuto odkazem k „viditelnému i neviditelnému“ tvorstvu a asi andělským mocnostem). „Vše“ toto je v Kristu, jak se říká zase v první a třetí části: „v něm... a k němu“ (v16d.20a). Hymnus je antignostický: Stvořitel a Spasitel světa je týž, ne dva. Stvoření je místem spásy, ne její negací (2,16nn; 1Tm 4,1-5). Stvoření je smířeno, ne popřeno. Tělesné tvorstvo, ne odtělesněný duch, je příjemcem této zvěsti (v23). A to vše je a děje se – „spočívá“ – v Kristu a k němu, do něj či pro něj (2,9)!
- **Pojmy:** Hymnus je někdy čten jako popření božství Kristova. Avšak časové a věčné předřazení a nadřazení Krista „všemu“, jeho spojení s „plností“ (pleroma), snad gnostickým pojmem mínícím sumu božstev či univerza (v19; 2,9; Ef 1,23), a s „obrazem“, zviditelněním „Boha neviditelného“, resp. s „počátkem“ (Gn 1,1), napovídá, že také pojem „prvorozený“ je nutno číst ve smyslu Janova prologu (J 1,1.14) a předkřesťanské židovské spekulace: Kristus je Boží nástroj a „prostor“ Božího díla; je ale i božský původce a dědic – je „Bůh z Boha“, jak později vyznává církev („v, k, skrz, před“).
- **Vše:** V Kristu a pro něj je stvořeno vše – „božský pasiv“ (v16); a obdobně je v něm a k němu i vše – „na zemi i na nebi“ – „smířeno“, „obdařeno mírem“ (v19; srov. Ef 1,10; Ř 5,12nn; 8,19nn; 2K 5,19). Znamená to, že vše bude také skutečně spaseno, Kristovou krví zasvěceno k Božím službám (v22)? Písmo přece mluví také o zavržení a o poražených mocnostech (2,15). Lze snad říci, že spása věřících („I vás“) je umožněna spásou, potenciálně univerzální: vše smířeno, ale jen někteří „se dají smířit“ (2K 5,20)? Či snad, že spása věřících je jen součástí mnohem většího Kristova díla, nějak zahrnujícího celé tvorstvo (v15nn; srov. Ef 1,3nn)?
- **Smíření:** V21-23 aplikují především druhou a třetí část hymnu: o církvi a smíření; byť i první část je nutně přítomna. Jestliže Bůh „usmířil“ – tj. obnovil vztah (už jen v Ef 2,16) –, totiž tím, že „obnovil mír“, vše v nebi i na zemi (v20), tak „i vás“, jemu „kdysi odcizené a nepřátelské“ nyní usmířil, aby vás před sebe postavil jako „svaté, neposkvrněné a bez výtky“ – opak zlého smýšlení a skutků z v21. Jak to Bůh dělá? „Skrze“ Krista a „ke“ Kristu (v20a), resp. „skrze krev svého kříže“ (v20b) či „v těle (sóma) svého pozemského těla (sarx) skrze kříž“ (v22). Bůh tu skrze kříž usmířuje nás (není to on, kdo je usmířen)! Kristův kříž – jaký paradox, že právě kříž! – je výrazem, nástrojem a místem Božího díla smíření. Náš oddíl nespécifikuje, jaká je „logika“ či „technika“ této smířící a posvěcující (v22) oběti: Zmíněno je pouze spojení smířícího díla kříže s faktem, že v Kristu „přebývá plnost“ (v19n); dále je toto dílo smíření odůvodněno Kristovým panstvím nad mocnostmi, resp. jejich porážkou, zrušením našeho dluhu přibytím na kříž, odpuštěním našich vin a účastí na Kristu ve křtu (2,8-15). Boží dílo smíření má každopádně svou trajektorii: z nepřátel dělá kněžské služebníky (odkazy k Lv). Má své místo a prostředek: Ježíšovu oběť na kříži. A má i svou podmínku a hranici: víru ve slyšené evangelium (v23).

Biblické studium 6: Všechno v něm spočívá

21. – 24. března: Ko 1,15-23

Pokud máme něco označit za jádro spásy v Pánu Ježíši, pokud nám něco se spásou splývá, pak je to nejspíše odpuštění hříchů a smíření hříšníka s Bohem. Odpuštění hříchů a smíření však mají, jak jsme ostatně už viděli v předcházejících oddílech, dalekosáhlé dopady; příp. naopak: jsou vsazeny do širokých souvislostí velkého Božího díla v Kristu. Odpuštění našich vin je možná skutečně jádrem spásy, ale spása je mnohem větší. Anebo obráceně: tato velká spása světa začíná právě naším očištěním.

- Oslavná píseň o Kristu (1,15-20) má takřkajíc tři sloky: první ve v15-16: „*On je obraz...*“ | druhou ve v17-18a: „*...těla církve.*“ | a třetí ve v18b-20: „*On je počátek...*“. Co se v těchto jednotlivých slokách o Pánu Ježíši říká?
- Jak spolu souvisí první a třetí část? Proč jsou zmíněny takto spolu? A jak do nich zapadá prostřední část? Všimněte si opakujících se motivů a pojmů.
- Jak souvisí tento hymnus s následujícím textem (1,21-24)? Proč a jak Pavel spojuje „vše“ z hymnu s „vámi“ z v21?
- Jak je tu popsána naše spása? Všimněte si klíčových pojmů. Jak se uskutečňuje? Co je jejím cílem? A co její podmínkou?
- Zkuste formulovat – jako osobní či společnou modlitbu – svůj vlastní hymnus Pánu Ježíši.

Kázání 6: Ježíš opuštěný

25. března (Velký Pátek): Mk 15,22-41

Ježíš je svými izraelskými a římskými nepřáteli bezprávně souzen, ponižován a umučen jakožto král Izraele. Je opuštěn lidmi i Bohem. Právě tak se ale prokazuje jako opravdový Boží syn.

Výkladové poznámky

- **Zavržený král:** Proces před Pilátem, prefektem provincie Judea (26 – 36 n. l.), se nese v politickém duchu: Ježíš je souzen coby „král Židů“ (15,2.9.12.17-19.26), je vyměněn za povstalce (v7-11), postaven mezi další zelóty (v27) a popraven způsobem určeným rebelům. Pilátův výraz „král Židů“ je asi převodem židovského titulu „Mesiáš, syn Požehnaného“ (z 14,61; 15,32.39): náboženská a politická stránka se v duchu tehdejší „politické teologie“ prolínají. Proces je bezprávný (v4n.10n): Pilát potvrzuje pověst bezskrupulózního sadisty; zde jedná i slabošsky, populisticky (v15). Skutečnými režiséry jsou ale velekněží (v1.3.10n), jejich nástrojem zástupy (v8-11). A obžalovaný „král“ mlčí (srov. v2-5.34).
- **Opuštěný spasitel:** Srovnání s ostatními evangelií dá vyniknout důrazu Mk na Ježíšovu opuštěnost. V Mt má Ježíš přímluvce (27,19). V L ho doprovází plačící zástupy (23,27nn.35a.48), jeden z odsouzců v něj uvěří (27,39nn) a Ježíš umírá s důvěrou v Otce (27,46). V J Ježíš pečuje o své blízké a umírá s dobrými slovy na rtech (19,25-30). V Mk ho naopak uráží nejen velekněží a vojáci, ale i kolemjdoucí a oba odsouzení (v29-32), jen „zpovzdálí“ vše sledují ženy (v40n). Ježíš se s Ž 22,2, citovaném smíšeně hebrejsky a aramejsky, ptá Boha, proč jej opustil (v34), a umírá z bezslovným výkřikem na rtech (v37). Bere Ježíš na sebe zkušenost opuštěného Izraelite, artikulovanou v žalmech? Opouští Otec Syna (srov. J 3,16; Ř 8,31n); snad proto, aby Syn Boží (v39) tuto lidskou zkušenost „prázdného nebe“ zahrnul do společenství Trojice (1 J 4,9nn)? Je citát z Ž 22 výrazem bolavého překvapení člověka do krajnosti poslušného (Fp 2,9)? Anebo je snad naopak výrazem triumfu (srov. Ž 22,22nn)?
- **Teologie kříže:** Vedle zmíněného Ž 22 je smysl dění osvětlen – byť v příznačně převrácené podobě – i slovy posměvačů (v29-32.34n): Ježíšova bezmoc je mocí ke skutečné „zachráně“ (8,34-38; srov. J 12,24-26). Příběh se vypráví – a vykládá – také slovy sz Písem: rámeček tvoří kající žalm 69, látku pak předně zmíněný žalm 22 (v23: Ž 69,22 | v24: Ž 22,19 | v27: Iz 53,12 | v29: Ž 22,8n; 109,25 | v34: Am 8,9; Ž 22,2 | v36: Ž 69,22): Nevinný Ježíš umírá smrtí kajícího hříšníka, smrtí krále Izraele, ba Izraele samotného (Iz 53: 41,4; 42,1.19 atd.), Bohem opuštěného... a zachráněného! A zachraňujícího své ustrašené věrné (v40n).
- **Syn Boží:** Zásadní svědectví o Ježíši však podává pohan, velitel popravčí čety. Vydává ho na základě právě Ježíšovy smrti (v39a): u Mk je nápadné Ježíšovo mlčení (od v2), žalmová otázka po Bohu, vojáky příznačně dezinterpretovaná (v34-36), a konečně „silný výkřik“ beze slov (37); před setníkovy slova je v textu vsunuta ještě zmínka o roztržení chrámové opony (v38: Iz 63,19b; Ez 11,22?). Pohnula římského setníka Ježíšova statečnost; nebo snad zoufalství spravedlivého (L 23,47); „rychlá smrt“ při síle (v25.33.34; v44n); či snad dění v chrámu? A co pohanský okupační důstojník vyznal? Potvrdil, že Ježíš byl králem Židů (14,61; 15,32); nebo snad že byl právoplatným konkurentem „božského“ císaře (Ř 1,1-4); nebo že Ježíš byl „Bůh z Boha“? Mk ho každopádně nechá vyslovit konečný evangelní výklad „mesiášského tajemství“: V tomto lidmi odsouzeném a Bohem opuštěném Božím Synu je odsouzen lidský, ale i Boží soud: v tomto ukřižovaném člověku tu je Bůh (1,11; 8,27-38; 10,45!; 1K 1,18nn; Fp 2,6nn; 3,9-11 aj.).
- *Tváří v tvář hříchu Izraele i národů (zneužití moci, bezpráví, brutalita, pohrdání, strach...) se Boží 1. spása, 2. láska a 3. život zjevují v paradoxním, „bláznivém“ opaku: 1. v nemohoucnosti pomoci být jen sobě, 2. v opuštěnosti syna otcem, ba 3. ve smrti Božího syna. P. Gerhardt zpívá: „Ó země, viz své žití na dřevě kříže pníti, tvá spása umírá (...) Tak vším, čím duše sténá, je s tebou ztotožněna, i s tvým kéz vítězstvím...“ (KK, č. 118, 11. vydání).*

Kázání 7: Ježíš vzkříšený

27. března (Boží hod velikonoční): Mk 16,1-8

Třetího dne nalézají ženy Ježíšův hrob prázdný. Či vlastně prázdný není: nebeský posel jim z hrobu oznamuje, že Ježíš vstal z mrtvých. I ony se mají stát posly zmrtvýchvstalého, zděšení jim ovšem zavře ústa...

Výkladové poznámky

- **Konec Mk:** Nejstarší a pro text Mk rozhodující starověké rukopisy končí v8 (kodexy Sinaiticus a Vaticanus aj.). Většina rukopisných památek obsahuje i v9-20, některé s další vsuvkou za v8, jiné s několika jinými větami mezi v14 a v15. I mnozí konzervativní badatelé mají za to, že v9-20 představují raný dodatek, očividně vycházející z látky ostatních evangelií a Sk (v9: L 8,2; J 20,11nn | v11: L 24,11 | v12: L 24,13nn | v14: L 24,36nn; J 20,19nn | v15n: Mt 28,18-20; L 24,47n; J 20,21 | v19: L 24,50). V9-20 jsou „codou“ Mk, která pojednává o víře a nevíře učedníků i všech, kterým budou zvěstovat evangelium o Kristu Pánu (v19). V čem ale spočívá „finále“ Mk ve v16,1-8?
- **Finále:** Kristus osobně se v Mk už neobjeví, je pouze stručně citován (v7b: 14,28). Ženy objeví jeho prázdný hrob a setkávají se s nebeským poslem Vzkříšeného. Mk – jinak než ostatní evangelia – vrcholí zděšením a mlčením těchto žen, dosud tak odvážných (15,40n.47). Jejich reakce je však v logice Mk adekvátní – jsou svědky zázraku (2,12; 4,41; 5,15.33.42; 6,50n). Stejně i Ježíšova nepřítomnost dobře zapadá do logiky vyprávění Mk: Že Ježíš je Kristus a Syn Boží, resp. co jeho mesiášství a synovství znamenají, se plně, byť paradoxně, projevilo na kříži (15,37-39; srov. 1K 1,18nn). Vzkříšení je tu, i díky strohosti Mk 16, podáno jako součást kříže (srov. J 20,20n.27n). Mk 16,1-8, na rozdíl od Mk 14-15, dokonce ani nenaráží snad ani na jediné sz místo. Jako by tu nic nesmělo zastínit či vyplnit „mesiášské tajemství“: Kristus „*tu není*“ (v6); Kristus je právě tento ukřižovaný služebník (15,39); Kristus slouží právě svým ukřižováním; právě coby ukřižovaný je tento služebník Kristem (10,45; 8,27nn; srov. Iz 53). Vzkříšen byl Ježíš, „*ten Nazaretský, který byl ukřižován*“ (v6)! Ale mlčely-li o něm ženy, „*neboť se bály*“, kdo o něm světu poví? Ty, milý čtenáři?
- **Prázdný hrob:** Ženy, které známe už z Golgoty jakožto věrné Ježíšovy učednice (15,40n), chtějí prokázat mrtvého poslední službu (v1; 14,3nn), jsou plné lásky a starostlivosti i otázek (v2n). Nacházejí ale otevřený hrob a v něm mládence v bílém rouchu „*nebešťanů*“ a mučedníků (Da 11,35; Zj 6,11; 7,9). Jediný další „*mládenec*“ v Mk je onen záhadný naháč z noční zahrady: onen noční stejně jako tento ranní jen „*zahalený*“ (14,51; 16,5), onen v „*kusu [pohřebního*] plátna*“ (14,51; 15,46*), jež mu vojáci sebrali, tento v trvalou nebeskou slávu (16,5; srov. 9,3). Že by to byl tentýž mladík – onehdy svědek dobrovolné Ježíšovy bezmoci, nyní svědek Božího vítězství nad Ježíšovou smrtí? Kdoví! Tento se každopádně snaží utišit strach žen a vysvětluje nepřítomnost mrtvého (v6). A vyřizuje od něj vzkaz: ženy mají učedníkům, „*zvláště Petrovi*“ (srov. 14,28-31), připomenout dohodnutou schůzku doma v Galileji (srov. Mt 28 a J 21; jinak L 24 a Sk 1): Z Ježíšovy smrti se zrodil nový život, ale také obnovené společenství, rozbité slabosti, zlem a smrtí.
- **Vzkříšení:** Vzkříšení je tu, jak řečeno, stvrzením Ježíšova mesiášství, zjeveného předně na kříži: Ježíš je Pán, který slouží; je Syn Boží, který Bohem opuštěn umírá. Vzkříšení je ale také vyprázdněním hrobu, příslibem shledání a – v dodatku (v15nn) – intronizací: Ježíš je Pán (14,62). V celku Mk je vzkříšení také záchranou života (8,34nn), vítězstvím nad ďáblem a jeho mocí (9,14nn), počátkem Božího království (10,32nn), novým společenstvím (14,24n) atd.: Je stvrzením a dokonáním, „*zvěčněním*“ všeho, co Ježíš pro lidi dělal. Úlek a ztráta řeči očividně jsou legitimní lidská reakce na fakt Ježíšova vzkříšení, na zvěst o vzkříšeném Kristu, na nebeské pověření (srov. Ex 3-4; Jr 1 aj.). Vzkříšený však jde před námi (v7)! Vice slov není třeba...
- 1. Zázrak Ježíšova vzkříšení a zvěst o vzkříšeném Ježíši ukřižovaném nutí člověka, jakkoli plného laskavé starostlivosti nebo otázek, v báni a strachu umlknout. 2. Ježíšův hrob je prázdný – příslib i našeho života, byť uprostřed prázdnoty světa. 3. Ježíš jde před námi – příslib nového shledání, nových úkolů.